

Sakari Suutarinen
Viking Brunell
Annikki Poutiainen
Eija Puhakka
Hannu Saari
Kari Törmäkangas

**Yhteenvedo
tutkimustuloksista**

**Suomen
peruskoulun
päättövaiheessa olevien nuorten
yhteiskunnalliset
tiedot, taidot,
käsitukset, asenteet
ja toiminta
28 maan
kansainvälisessä vertailussa**

**KOULUTUKSEN
TUTKIMUSLAITOS**
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

IEA Civic Education Study

*Sakari Suutarinen, Viking Brunell, Annikki Poutiainen,
Eija Puhakka, Hannu Saari, Kari Törmäkangas*

**Suomen peruskoulun päättövaiheessa
olevien nuorten yhteiskunnalliset
tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta
28 maan kansainvälisessä vertailussa**

Tulosten yhteenveto

Tutkimukseen osallistuneet maat:

Australia	Italia	Norja	Slovakia	Unkari
Belgia (ransk.)	Kolumbia	Portugali	Slovenia	Venäjä
Bulgaria	Kreikka	Puola	Suomi	Viro
Chile	Kypros	Romania	Sveitsi	Yhdysvallat
Englanti	Latvia	Ruotsi	Tanska	
Hongkong	Liettua	Saksa	Tshekki	

Lisää tietoa: <http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>

Yhteystiedot: Erikoistutkija Sakari Suutarinen, p. 014-260 3218,
suutarin@piaget.jyu.fi

KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

*Nuori kansalainen -tutkimus
(IEA Civic Education Study)*

SISÄLTÖ

1.	Erilainen koulututkimus	3
2.	Suomalaiset nuoret tietäviä ja taitavia	4
3.	Kiinnostus politiikkaan Suomessakin vähäistä	9
4.	Suomalaiset nuoret ottavat vähän osaa järjestötoimintaan koulussa ja yhteiskunnassa	12
5.	Suomalaiset nuoret eivät aio ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan	14
6.	Kansalaistottelemattomuus vähiten todennäköistä Suomessa	18
7.	Kansalaisen tavanomainen toiminta vähiten tärkeää Suomessa ja Tanskassa	19
8.	Suomalaiset nuoret arvioivat sosiaalista vastuuta kantavan kansalaisen toiminnan vähiten tärkeäksi	21
9.	Suomalaiset pojat penseitä maahanmuuttajien oikeuksille	24
10.	Suomalaisten luottamus yhteiskunnan laitoksiin kohentunut	27
11.	Suomalaisilla myönteinen asenne omaa kansakuntaa kohtaan	30
12.	Suomalaiset näkevät Itä-Euroopan nuorten tavoin valtion aseman keskeisenä	33
13.	Suomalaiset nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa rajatuiksi	38
14.	Loppuyhteenveto	41
	Lähteet	43

1. Erilainen koulututkimus

Tavanomaisissa koulututkimuksissa päähuomio kohdistetaan usein nuorten tietoihin ja taitoihin. Tässä tutkimuksessa päähuomio on kiinnitetty nuorten yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen ohella myös nuorten käsityksiin, asenteisiin ja toimintaan. Kohdeperusjoukkona tutkimuksessa ovat 14-vuotiaat nuoret.

Noin 90 000 nuorta eri puolilla maailmaa vastasi 200 tehtävään. Vain 38 niistä mittasi tietoja ja taitoja. Loput tehtävistä kohdistuivat nuorten yhteiskunnallisiin käsityksiin, asenteisiin ja toimintaan. Suomessa tutkimus toteutettiin huhtikuussa 1999, jolloin kyselyyn vastasi lähes 6 000 peruskoulun oppilasta sekä 8. että 9. luokalta, 300 opettajaa ja 160 rehtoria.

Tutkimuksen lähtökohtana on ollut, että nuorten yhteiskunnallinen ajattelu määräytyy suurelta osin koulun ulkopuolelta. Vaikuttavina tekijöinä ovat esim. kyseisen maan poliittinen kulttuuri, media, koti, ystäväpiiri ja nuorten omat kokemukset yhteiskunnallisesta toiminnasta. Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna tutkimus on luonteeltaan nuorisotutkimus, mutta sen lisäksi se on myös koulusaavutustutkimus.

Monissa maissa yhteiskunnallisia sisältöjä opetetaan useissa eri nimisissä oppiaineissa. Maiden poliittiset järjestelmät ja niiden koulujen opetussuunnitelmat yhteiskunnallisen opetuksen osalta poikkeavat olennaisesti toisistaan. Tutkimusta ei voitu siten kohdistaa mihinkään erityiseen oppiaineeseen tai minkään maan poliittiseen järjestelmään.

Koulutuksen tavoitteena kaikkialla maailmassa on kehittää ihmisen edellytyksiä osallistua aktiivisesti yhteisönsä kansalaistoimintaan. Yhteiskunnallisen opetuksen keskeisestä asemasta peruskoulun yläluokkien tasolla eri maiden koulujärjestelmissä kertoo se, että OECD maissa yhteiskunnalliselle opetukselle annetaan kolmanneksi eniten kokonaisopetusaikaa. Ainoastaan äidinkielelle ja matematiikalle annetaan enemmän opetusaikaa kuin yhteiskunnallisille sisällöille. Suomessa yhteiskunnalliselle opetukselle annettu kokonaisopetusaika on OECD-maista kaikkein vähäisin.

Tutkimus kohdistui kolmeen pääalueeseen

- Demokratia
- Kansallinen identiteetti ja kansainväliset suhteet
- Sosiaalinen yhtenäisyys ja erilaisuus

Näin laajaan yhteiskunnallista opetusta kartoittavaan tutkimukseen Suomi on viimeksi osallistunut 30 vuotta sitten. Raportointia jatketaan vuoden 2001 ajan. Muut Pohjoismaat, Viro ja Venäjä ovat niiden maiden joukossa, jotka raportoivat vuoden kuluttua 18-vuotiaisiin kohdistuneen tutkimuksen tulokset. Suomesta 18-vuotiaiden aineistoa ei ole kerätty. Suomen osuuden tutkimuksessa on rahoittanut Opetusministeriö, Opetushallitus ja Jyväskylän yliopisto.

Tämä julkaisu pohjautuu tutkimuksen kansainväliseen raporttiin: Torney-Purta J., Lehmann R., Oswald H. & Schulz W. 2001. Citizenship and Education in Twenty-eight Countries: Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen. Delft Nederland: Eburon Publishers.

2. Suomalaiset nuoret tietäviä ja taitavia

Tulokset osoittavat kokonaisuudessaan, että nuoret ovat omaksuneet demokratian perusteisiin kuuluvat tiedot ja taidot, sekä ovat myös omaksuneet oman maansa poliittisen kulttuurin. Useimmissa maissa yli 75 % nuorista pystyi esimerkiksi vastaamaan lakien ja poliittisten oikeuksien perusteita koskeviin kysymyksiin. Nuorten yhteiskunnallinen tietous ei kuitenkaan ulotu syvemmälle demokratian olemukseen. Kun edettiin käsittelemään esimerkiksi poliittisia reformeja tai demokratian ja talouselämän yhtymäkohtia, oikeiden vastausten määrä väheni.

Maiden väliset erot yhteiskunnallisissa tiedoissa ja taidoissa ovat verrattain vähäiset. Miltei kaikkien maiden (25 maan) keskinäiset tulokset poikkeavat vähemmän kuin puolen keskihajonnan verran kansainvälisestä keskiarvosta. (Torney-Purta et al. 2001.)

Tuloksia tulkittaessa on syytä huomioida, että joissakin maissa tutkimukseen osallistuneet oppilaat olivat muita nuorempia. Jos ikä otettaisiin huomioon, esimerkiksi Slovakian ja Ruotsin sijoitus kuviossa 2.1. olisi korkeampi.

Yhdeksän maata sijoittui tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle. Nämä olivat: Puola, Suomi, Kypros, Kreikka, Hongkong (Kiinan erityishallintoalue), Yhdysvallat, Italia, Slovakia, Norja ja Tshekki. Ryhmään kuului siten kolme entistä sosialistimaata, kaksi Pohjoismaata, kreikankieliset maat sekä Yhdysvallat ja Italia.

Tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle sijoittui kahdeksan maata: Portugali, Belgia (ransk.), Viro, Liettua, Romania, Latvia, Chile ja Kolumbia. Tässä ryhmässä on vain kaksi läntisen Euroopan maata, neljä entistä sosialistimaata, ja molemmat tutkimuksessa mukana olevat Latinalaisen Amerikan maat.

Vuonna 1971 toteutetussa kahdeksan maan Civic –tutkimuksen tiedollisessa kokeessa nyt mukana olevista maista Saksan liittotasavalta sijoittui toiseksi, Yhdysvallat neljänneksi ja Suomi viidenneksi (Torney et al. 1975). Suomalaisien nuorten yhteiskunnalliset tiedot ja taidot ovat kolmen vuosikymmenen kuluessa kohentuneet.

Kun kysymyksissä edettiin käsittelemään esimerkiksi demokratian ja talouselämän yhtymäkohtia, oikeiden vastausten määrä väheni. Erityisesti suomalaisille nuorille näyttää olevan hankalaa käsittää demokratian ja talouden yhtymäkohtia. Esimerkkinä tästä voidaan käyttää tehtävää, joka käsittelee median omistuspohjan vaikutusta uutisointiin.

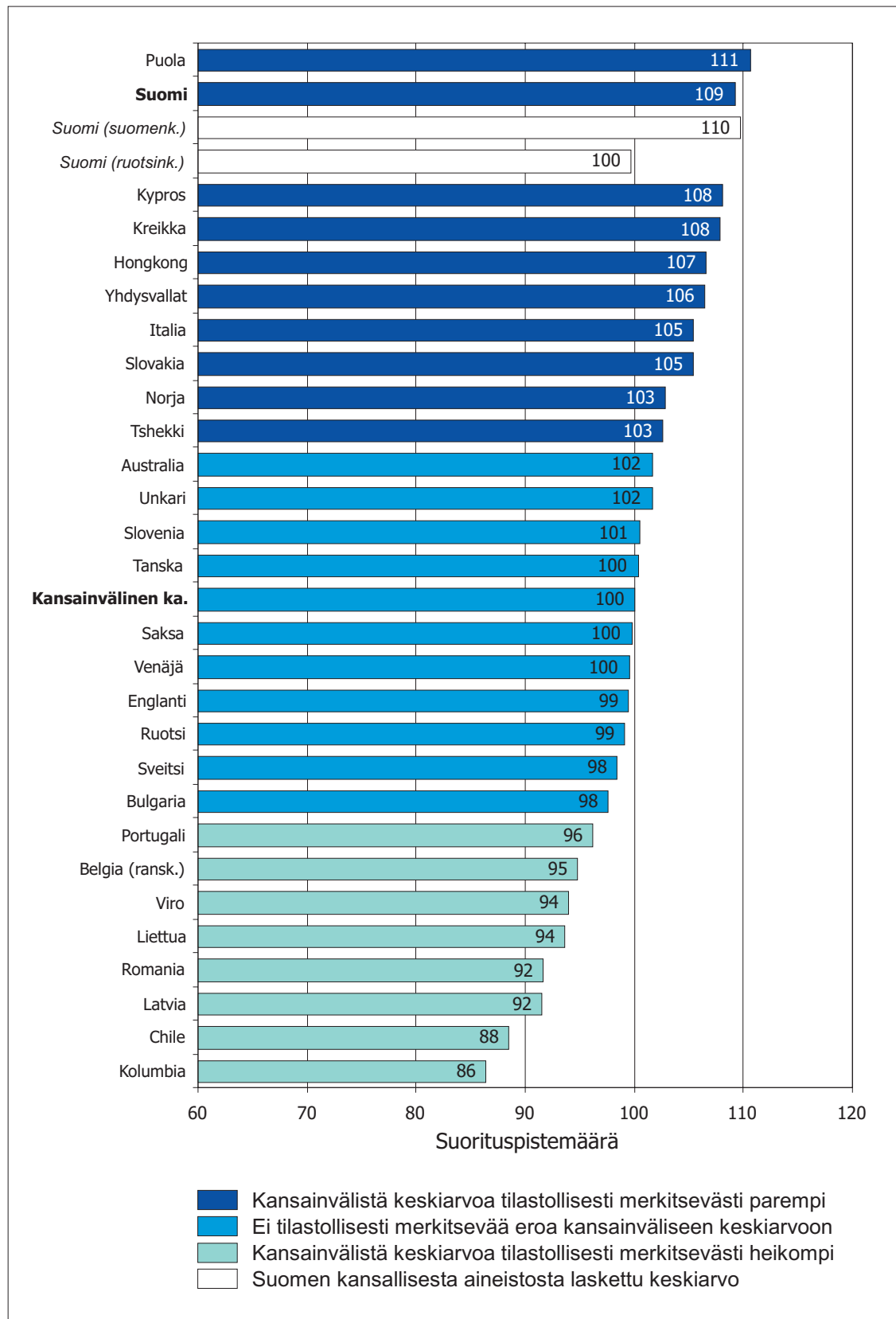
Mikä seuraavista on todennäköisimmin seurauksena, jos suuri lehtitalo ostaa monia maan pienemmistä lehtiyrityksistä?

- A. Valtiovallan uutissensuuri (ennakkotarkastus) on todennäköisempää.
- B. Esitettävien mielipiteiden kirjo kaventuu.*
- C. Sanomalehtien hinta laskee.
- D. Ilmoitusten ja mainosten määrä sanomalehdissä vähenee.

* Oikea vastaus

Kansainvälinen tehtävän ratkaisuprosentti oli 57 %. Suomalaisista nuorista ainoastaan 48 % onnistui tehtävän ratkaisussa. Ratkaisuprosentti oli Suomessa sama sekä suomen- että ruotsinkielisillä nuorilla. Muut pohjoismaalaiset onnistuivat tehtävässä selvästi suomalaisia paremmin. Ruotsissa ratkaisuprosentti oli 69, Norjassa 65 ja Tanskassa 70.

Kuvio 2.1. Yhteiskunnalliset tiedot ja taidot

Tutkimuksessa mukana olleet suomalaiset nuoret eivät olleet opiskelleet taloustietoa, jota Suomessa opiskellaan vasta peruskoulun viimeisellä luokalla. Sama kysymys esitettiin kuitenkin Suomessa myös peruskoulun 9. luokan oppilaille, joiden ratkaisuprosentti tässä tehtävässä oli 57, eli sama kuin vuotta nuorempien oppilaiden kansainvälinen mutta selvästi alhaisempi kuin vuotta nuorempien pohjoismaalaisten ratkaisuprosentti.

Demokratia ja talous käsitellään kouluissa toisistaan erillisinä sisältöinä, mikä osaltaan vaikeuttaa näiden keskinäisten suhteiden hahmottamista. Aikaisemmin julkaistuissa kansallisen osan tuloksissa on myös kiinnitetty huomiota nuorten harhaiseen käsitykseen julkisen sektorin osuudesta ja vaikutusvallasta taloudessa. Nuoret näyttävät Suomessa käsittäneen julkisen sektorin omistuksen ja vaikutusvallan huomattavasti todellista suuremmaksi niin taloudessa kuin viestinnässäkin (Suutarinen, tutkimuksen tiedote 3.2.2000 [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>]). Tulokset antavat vihjeen siitä, että suomalaiset ovat demokratian ja talouden nivelkohtien käsittämisen suhteen muuta maailmaa ja etenkin muita pohjoismaalaisia selvästi jäljessä.

Suomessa kerättiin lisäotoksella aineisto ruotsinkielisistä kouluista, mikä mahdollistaa kieliryhmien keskinäisen vertailun. Tulokset osoittavat suomenkielisten koulujen nuorten yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen olevan tilastollisesti merkitsevästi parempia kuin ruotsinkielisten koulujen oppilaiden. Ruotsinkielisten koulujen 9. luokan oppilaat eivät saavuttaneet suomenkielisten 8. luokan tasoa. Kansainvälisessä vertailussa Suomen ruotsinkielisten nuorten tietojen ja taitojen taso on lähellä muiden Pohjoismaiden tasoa.

Suomessa ei ollut merkittäviä alueellisia eroja viiden eri alueen välillä. Jonkin verran muita paremmin menestyivät Etelä-Suomen (Uusimaa ei kuulu tähän alueeseen) ja Itä-Suomen nuoret. Heikoiten menestyivät Pohjois- ja Väli-Suomen (Keski-Suomi ja Keski-Pohjanmaan) nuoret. Uudenmaan nuoret sijoittuivat lähelle Suomen keskiarvoa. Itä-Suomen hyvää menestystä voidaan pitää sinällään yllätyksenä, koska yleensä koulusaavutus-tutkimuksissa tulokset ovat parhaita maan etelä- ja länsiosissa (ks. Suomen otanta-alueet, s. 46).

Koetulosten valossa Suomen peruskoulu näyttäytyy yhä tasaisena. Koulujen välisiä eroja mitataan sisäkorrelaatiolla. Suomenkielisten koulujen tunnusluku analyysissä on 0,08 mikä tarkoittaa, että koulujen väliset erot selittävät 8 % tiedollisen kokeen kokonaisvaihtelusta. Erot koulujen tieto- ja taitotason välillä eivät ole suuria, vaikkakin ne ovat tilastollisesti merkitseviä. Suomen ruotsinkielisten koulujen sisäkorrelaatio (0,04) oli vielä suomenkielisiä kouluja pienempi.

Koulujen väliset erot eivät näytä kasvaneen, vaikka kunnat ja koulut ovat erityisesti 90-luvulla saaneet enemmän päätösvaltaa koulutuksen ja opetussuunnitelmien suunnittelussa ja toteutuksessa. Tulos on myös yhdenmukainen viimeaikaisten Suomea koskevien kansainvälisten arviointitutkimusten tulosten kanssa (esim. TIMSS-R tutkimus).

Tutkijan kommentti

Suomen korkea sijoitusta voidaan selittää usealla tekijällä. Kaikissa tiedollisesti hyvin sijoittuneissa maissa on joko hyvin toimiva koulutusjärjestelmä tai siellä on äskettäin uudistettu yhteiskunnallista opetusta. Suomen koulutusjärjestelmää pidetään verrattain hyvin toimivana. Kansainvälisissä vertailuissa

suomalaiset oppilaat ovat sijoittuneet maailman kärkeen tai sen tuntumaan kaikissa äidinkielen alueeseen kohdistuneissa tutkimuksissa.

Tässä tutkimuksessa käytettiin kirjallista kysymyslomaketta, johon vastattaessa lukutaidolla on tärkeä osuus. Suomalaisilta oppilailta kysyttiin myös heidän äidinkielen kouluarvosanaansa. Äidinkielen kouluarvosana korreloi ($r=0.447$) miltei yhtä vahvasti tutkimuksen tietoa ja taitoa mittaavan osan pistemäärän kanssa kuin historian ja yhteiskuntaopin arvosana ($r=0.537$).

Suomessa opettajakunta on ammattitaitoista ja yliopistoissa koulutettua toisin kuin monissa muissa maissa. Pääosa yhteiskunnallisista sisällöistä opetetaan historiassa ja yhteiskuntaopissa. Tämän aineen opettajat arvioivat opetuksensa olevan hyvin tietopainotteista. He katsovat usein, että vähäisen oppiaineensa tuntimäärän puitteissa tiedolliset asiat on mahdollista pääpiirteissään opettaa, mutta asennetavoitteiden saavuttaminen on kyseenalaista.

Kolmen entisen sosialistimaan sijoittuminen parhaiten menestyneiden maiden joukkoon lienee monelle yllätys. Näissä maissa kansalaisvalmiudet tietojen ja taitojen osalta ovat korkeammat kuin esimerkiksi Saksassa, johon muutoliike näistä maista kohdistuu. Työvoiman liikkuvuuden rajoittamista näistä maista ei ainakaan voida perustella työvoiman yhteiskunnallisten perusvalmiuksien puutteilla.

Maahanmuutto tulee kohdistumaan Suomeen todennäköisesti jatkossa voimakkaimmin Venäjältä ja Virosta. Venäjän nuorten sijoittuminen lähelle kansainvälistä keskiarvoa ja Viron nuorten edelle yhteiskunnallisissa perusvalmiuksissa lienee monille suomalaisille myös yllätys. Huomionarvoista on, että kaikki Baltian maat, miltei ainoina entisinä sosialistimaina, sijoittuivat kansainvälisen keskiarvon alapuolelle.

Sakari Suutarinen

Miten tietoa ja taitoa mitattiin?

Nuorten yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja mitattiin 38 tehtävällä. Tehtävistä 25 kohdistui tietoihin ja 13 taitoihin. Kokeen tehtävien keskimääräinen ratkaisuprosentti on 64, joka osoittaa, että enemmistölle oppilaista koe on ollut sopiva. *Tietoa* mittaavissa tehtävissä käsiteltiin esimerkiksi demokratiaan liittyviä periaatteita. Nuorten *taitoja* mitattiin kyvyllä tulkita yhteiskunnallisia asioita käsitteleviä lehtiartikkeleita tai pilakuvia.

Kansainvälisissä tehtävissä ei ollut mahdollista käsitellä maiden poliittisten järjestelmien yksityiskohtia. Tästä johtuen *tietoa* mittaavissa osioissa käsiteltiin demokratiaan liittyviä periaatteita, mutta ei esimerkiksi vaaleihin liittyviä teknisiä järjestelyjä tai hallinnon rakennetta. Nuorten *taitoja* mitattiin esimerkiksi kyvyllä tulkita yhteiskunnallisia asioita käsitteleviä lehtiartikkeleita tai pilakuvia.

Tietoihin ja taitoihin kohdistuneista tehtävistä 6 liittyi demokratiaan, 12 demokraattisiin instituutioihin, 12 kansalaisuuteen, 2 kohdistui kansalliseen identiteettiin, 3 kansainväliin suhteisiin ja 3 sosiaaliseen koheesioon ja diversiteettiin.

Esimerkki demokraatiaan kohdistuneesta tietoa mittaavasta osiosta.

Mikä seuraavista antaa eniten syytä kutsua jotakin hallintoa epädemokraattiseksi?

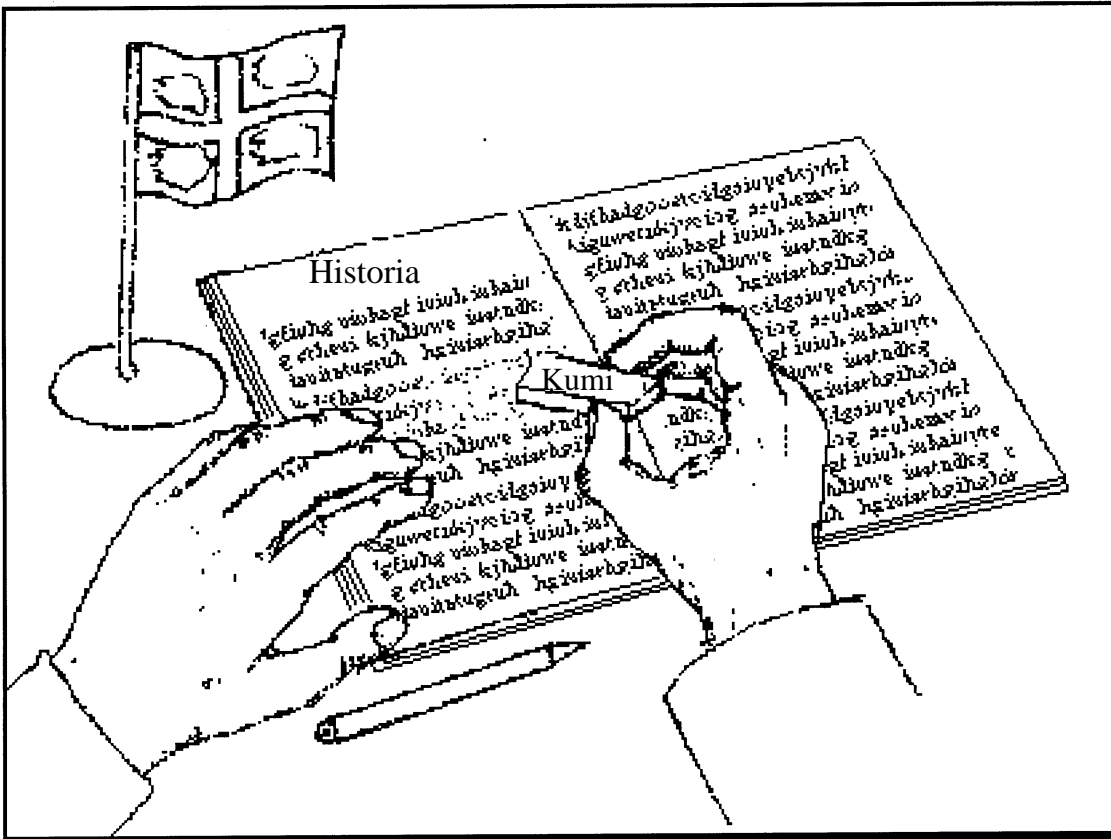
- A. Ihmisillä ei ole lupa arvostella hallintoa.*
 B. Puolueet arvostelevat toisiaan usein.
 C. Ihmiset joutuvat maksamaan erittäin korkeita veroja.
 D. Jokaisella kansalaisella on oikeus työpaikkaan.

*Oikea vastaus

Korkein ratkaisuprosentti oli Hongkongissa 73 ja alhaisin Kolumbiassa 38. Suomessa tehtävän ratkaisuprosentti oli 64. Kaikkien maiden ratkaisuprosenttien keskiarvo oli 53. Mikäli tehtävän kaikkien maiden ratkaisuprosenttia verrataan kaikkien tehtävien ratkaisuprosenttiin (64) niin tehtävä on verrattain vaikea, vaikkakin useimmat oppilaat onnistuivat sen ratkaisussa. Oikean vastauksen valitseminen edellyttää, että oppilaalla on luotettavaa tietoa demokraattisen hallinnon ominaisuuksista ja kykyä soveltaa tietoaan demokratialle vastakkaiseen asetelmaan (“epädemokraattiseen hallintoon”).

Esimerkki taitoa mittaavasta tehtävästä: Oppilaalle esitettiin oheinen kuva ja hänelle esitettiin sitä seuraavalla sivulla oleva kysymys.

Näinkin historian oppikirjoja toisinaan kirjoitetaan

Mikä on piirroksen pääsanoma tai -ajatus?

- A. Joskus historian oppikirjoja muutellaan, jotta välttyttäisiin mainitsemasta menneisyyden arkaluonteisia tapahtumia.*
- B. Historian oppikirjat on laadittava lapsille lyhyemmiksi kuin aikuisille.
- C. Historian oppikirjat ovat täynnä tietoa, joka ei ole kiinnostavaa.
- D. Historian oppikirjat pitäisi kirjoittaa tietokoneella eikä kynällä.

* Oikea vastaus

Oppilaan on tulkittava kuvan sanoma ja valittava oikea vaihtoehto neljästä. Tehtävän ratkaisuprosentti vaihteli maittain Yhdysvaltojen 79 prosentista Romanian 26 prosenttiin. Kansainvälinen ratkaisuprosentti oli 57. Suomessa tehtävän ratkaisuprosentti oli 65. Tehtävä kytkeytyy tutkimuksen toisen pääongelman, kansallisen identiteetin ja kansainvälisten suhteiden alueelle. Tehtävän ratkaiseminen edellyttää pilakuvan laatijan ajatuksen ymmärtämistä.

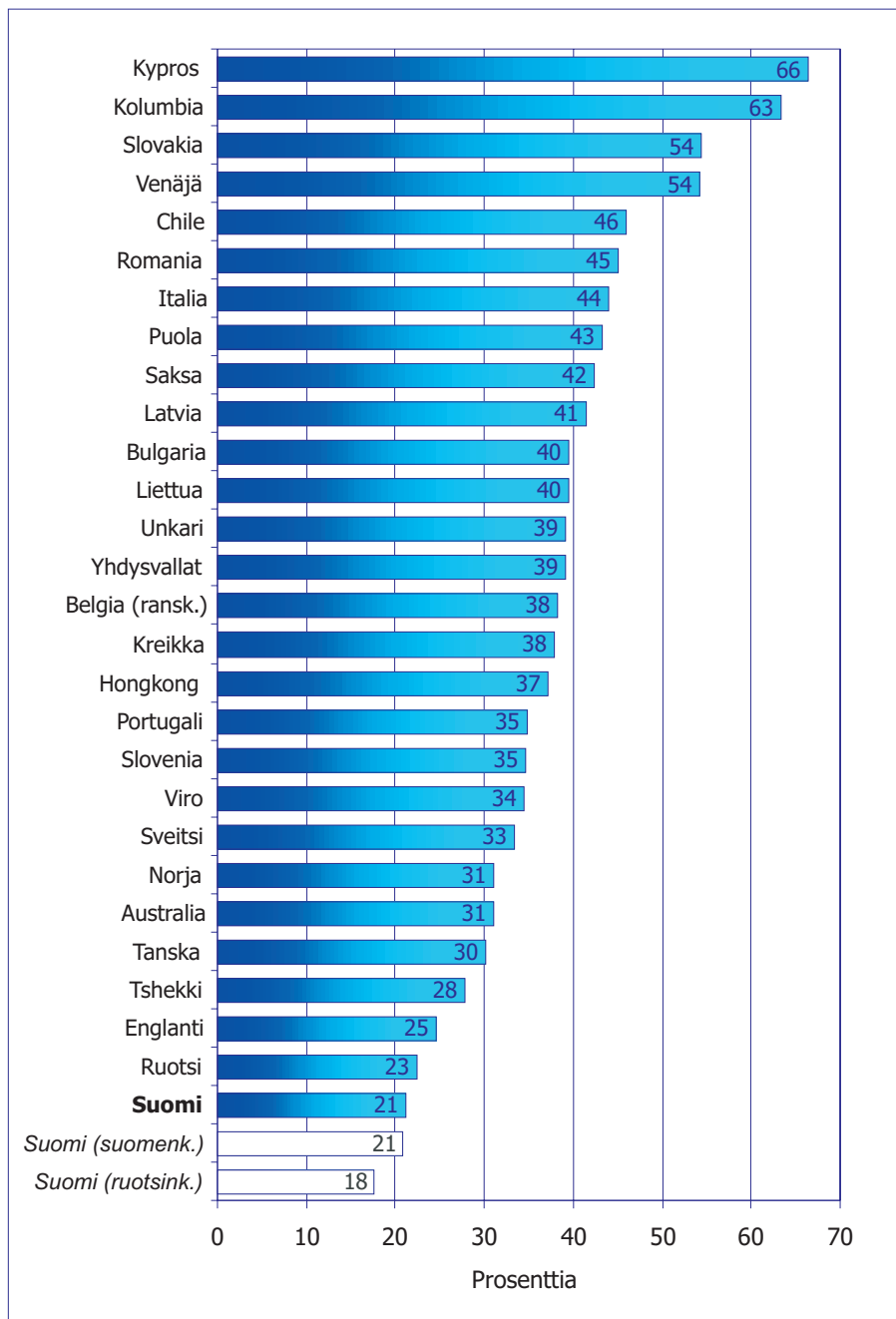
3. Kiinnostus politiikkaan Suomessakin vähäistä

Kiinnostusta politiikkaan mitattiin yhdellä osiolla, jossa nuoret ottivat kantaa väitteeseen: ”Olen kiinnostunut politiikasta.” Kyproksella, Kolumbiassa, Venäjällä ja Slovakiassa yli puolet nuorista ilmaisi kiinnostuksensa politiikkaan. Vähemmän kuin neljäsosa nuorista oli kiinnostunut politiikasta Suomessa, Ruotsissa ja Englannissa. Vähäisintä kiinnostus oli Suomessa. (Kuvio 3.1.)

Pojat olivat tyttöjä kiinnostuneempia politiikasta. Vain Chilessä tytöt olivat yhtä kiinnostuneita kuin pojat. Tulosten valossa voidaan kuitenkin myös havaita, että kymmenessä maassa tyttöjen ja poikien kiinnostuksella ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Tämä antaa mahdollisuuden ajatella, että ainakin osassa maita sukupuolten väliset erot suhteessa politiikkaan olisivat siten pienenevässä. Pohjoismaista pienin ero poikien ja tyttöjen välillä oli Ruotsissa 5 prosenttiyksikköä. Vain Suomessa tyttöjen kiinnostuneisuus politiikkaan jäi alle 20 %. Suomessa tyttöjen ja poikien ero oli 9 prosenttiyksikköä, mikä on tilastollisesti merkitsevä. Suomen ruotsinkielisiä nuoria politiikka kiinnostaa vielä vähemmän kuin suomenkielisiä.

Tutkimuksen kansainvälisenä kohdejoukkona ollut 14-vuotiaiden ikäryhmä (8. lk) ei ollut Suomessa vielä opiskellut yhteiskuntaoppia. Tätä taustaa vasten olisi oletettavaa, että suomalaisten kiinnostus politiikkaa kohtaan lisääntyisi peruskoulun viimeisellä luokalla. Muun muassa tämän asian selvittämistä varten Suomessa kerättiin aineisto myös peruskoulun 9. luokalta. Suomen 15-vuotiaiden aineistossa (9. lk) politiikasta ilmoitti olevansa kiinnostunut 26 % nuorista, mikä on 5 prosenttiyksikköä enemmän kuin 14-vuotiaiden aineistossa. Tyttöjen ja poikien välinen ero pysyi kuitenkin samana 15-vuotiaiden aineistossa. Yhteiskuntaopin opetuksella lienee osuutensa nuorten lisääntyneeseen mielenkiintoon, joskaan muutos ei ole kovin suuri.

Kuvio 3.1. Kiinnostus politiikkaan

Tutkijan kommentti:

Mielenkiinto poliittisia asioita kohtaan voidaan nähdä osana ihmisten poliittista valmiutta (esim. Dalton 1996). Ihmisen mielenkiinto politiikkaan on tärkein selittäjä esimerkiksi hänen äänestämislleen vaaleissa. Mielenkiinto poliittisia kysymyksiä kohtaan lisääntyi läntisissä kehittyneissä talouksissa miltei neljänkymmenen vuoden ajan 1960-luvulta 1990-luvulle. Tätä selitettiin ihmisten halulla korostaa muita kuin materialistisia arvoja (Gabriel & van Deth 1995; Inglehart 1997). Nuorten kiinnostus politiikkaan on monissa maissa ollut kuitenkin kohtuullisen vähäistä tai keskinkertaista. Entisissä sosialistimaissa kiinnostus politiikkaan nousi dramaattisesti sosialistisen järjestelmän luhistumisen yhteydessä. Näissä maissa mielenkiinto politiikkaan väheni, kun käsitykset demokratiasta ja markkinataloudesta muuttuivat realistisiksi 1990-luvun kuluessa (Oswald 1998).

Miehet ovat useiden tutkimusten mukaan naisia kiinnostuneempia politiikasta. Kuilu sukupuolten välillä on joidenkin tutkimusten mukaan kuitenkin kapenemassa ainakin hyvin koulutettujen nuorten keskuudessa. Osaltaan tähän on vaikuttamassa se, että etenkin naisia kiinnostavat sellaiset tärkeiksi koetut aiheet kuten ekologia, kolmannen maailman ongelmat ja rauha. (Hahn 1998; Kaase 1989; Shapiro & Mahajan 1986; Oswald & Schmid 1999; Torney-Purta 2001). Suomalaiset tytöt eivät ole mukana tässä kehityskulussa. Vaikka suomalaisen peruskoulun katsotaan yleisesti suosivan tyttöjä, niin se ei ainkaan näytä suosivan tyttöjen kiinnostumista yhteiskunnallisista asioista.

Suomen aineistossa ei ole yhteyksiä poliittisen kiinnostuksen ja tiedollisessa kokeessa menestymisen välillä. Demokratian kannalta on valitettavaa, että yhteiskunnallisia asioita hyvin ymmärtävät nuoret eivät kiinnostu politiikasta. Tiedollisessa kokeessa heikoiten menestyneissä nuorissa on tulosten mukaan enemmän niitä, jotka ovat valmiit asettautumaan ehdokkaiksi poliittisissa vaaleissa (ks. luku 5). Tätä taustaa vasten ei pidä yllättyä, jos yhä useammalla poliitikolla on tulevaisuudessa myös rikollista taustaa.

Suomen osalta tulos on sopusoinnussa aikaisemmin julkaistun tutkimuksen kansallisen osan politiikan tuntemusta käsittelevän tuloksen kanssa, jonka mukaan enemmistö nuorista ei hahmottanut edes poliittisen oikeiston ja vasemmiston välistä eroa (Suutarinen 2000, Tutkimuksen tiedote 3.2.2000 [<http://www.jyu.fi/ctl/civics.htm>]).

Sakari Suutarinen

4. Suomalaiset nuoret ottavat vähän osaa järjestötoimintaan koulussa ja yhteiskunnassa

Runsaassa kolmanneksessa maista nuorten osallistuminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin on vähäistä. Suomi kuuluu näiden maiden joukkoon. Toimiminen hyväntekeväisyysjärjestöissä, vapaaehtoistyössä, oppilaskunnissa tai muissa koulun hallintoelimissä olivat eniten mainittuja osallistumisen muotoja kahdessa kolmasosassa maita.

Viimeisen vuosikymmenen aikana ”sosiaalista pääomaa” ja luottamusta yhteiskuntaan on tutkittu runsaasti miltei kaikissa Länsi-Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa. Erityisesti on kiinnitetty huomiota siihen, miten kouluissa toimivat ryhmät antavat mahdollisuuksia ja kokemuksia yhteiskunnallisesta toiminnasta. On jo arvo sinänsä, että yhteiskunnallisesti suuntautuneet kouluissa toimivat ryhmät antavat nuorille mahdollisuuden reflektoida kokemuksia ja keskustella niistä. Tällä on myös usein merkitystä koulun ja luokan ilmapiirin kehittymiselle ja sillä on myös vaikutusta toisten auttamiseen laajemmin yhteiskunnassa. (Torney-Purta 2001).

Kolmasosa nuorista tai sitä useammat nuoret olivat osallistuneet oppilaskunnan tai johonkin muuhun koulun tai luokan oppilaselimen toimintaan Australiassa, Kyproksella, Kreikassa, Hongkongissa, Norjassa, Romaniassa, Venäjällä, Ruotsissa ja Yhdysvalloissa. Suomessa nuorista 22 % ilmoitti ottaneensa osaa oppilaskunnan tai johonkin muuhun koulun tai luokan oppilaselimen toimintaan. Muissa Pohjoismaissa nuorilla oli kokemuksia tästä koulun toimintaan osallistumisesta vähintään kaksi kertaa suomalaisia enemmän (Taulukko 4.1.).

Myös muuhun järjestötoimintaan suomalaiset osallistuvat selvästi muita pohjoismaalaisia vähemmän. Pohjoismaista Suomen tasolle jää ainoastaan Tanska ympäristöjärjestöjen toimintaan osallistumisen tasossa. Suomalaisten osallistumisaktiivisuus vastaa lähinnä Baltian maiden nuorten vastaavia lukuja. Baltian maiden nuoria olennaisesti enemmän suomalaiset ovat kuitenkin keränneet rahaa hyväntekeväisyystarkoituksiin. Läntisen Euroopan maista Saksassa, Sveitsissä ja Italiassa nuoret osallistuivat silmiinpistävästi vähän yhteiskunnalliseen toimintaan. Näissä maissa myös koulun sisäiseen toimintaan osallistuttiin suomalaisia nuoria vähemmän. Suomen ruotsinkieliset osallistuivat suomenkielisiä enemmän oppilaskunnan toimintaan.

Tutkijan kommentti

Suomi erottuu muista Pohjoismaista erityisesti oppilaskunnan ja muun koulun sisäiseen osallistumisen vähäisyydessä. Suomessa oppilaat otettiin mukaan koulun hallintoon peruskoulu-uudistuksen aikoihin 1970-luvulla. Uudistuksen keskeinen koulutuksellinen pohja-ajatus oli se, että kukin kouluaste nähtiin sitä käyvien lasten tai nuorten kyseiselle ikäkaudelle sopivana ja sille suunniteltuna kouluna. Vaikka tuon ajan oppimispsykologista tausta-ajattelua ei tänä päivänä haluttaisikaan kelpuuttaa, sisältää tämä periaate kansalaiskasvatuksen kannalta kuitenkin sen keskeisen vaatimuksen, että välineellisten sisältöjen ei tulisi antaa dominoida opetusta, ja että yleisille kasvatustavoitteille tulisi antaa riittävästi sijaa koulujen arkityössä.

Samanaikaisesti kun peruskoulu-uudistusta toteutettiin, nuorison yhteiskunnallinen aktiivisuus lisääntyi. Tuon ajan olosuhteissa se sai kuitenkin

Taulukko 4.1. Nuorten osallistuminen yhteiskunnalliseen järjestötoimintaan (%).

Maa	Oppilaskunta tai muu luokan/koulun elin	Polittinen nuorisjärjestö	Ympäristöjärjestö	Ihmisoikeusjärjestö	Vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	Hyväntekeväisyysjärjestö
Australia	34	4	19	4	33	47
Belgia (ransk.)	22	6	15	8	17	26
Bulgaria	14	4	9	9	8	12
Chile	19	4	21	5	33	24
Englanti	19	6	13	5	25	55
Hongkong	45	5	12	6	34	37
Italia	16	3	7	3	8	6
Kolumbia	24	4	40	13	34	26
Kreikka	59	9	32	16	29	53
Kypros	57	25	20	22	22	48
Latvia	18	2	7	5	12	9
Liettua	23	1	16	4	7	14
Norja	47	6	16	6	18	84
Portugali	25	2	25	10	9	20
Puola	19	1	14	3	5	9
Romania	37	2	13	8	10	13
Ruotsi	49	7	15	5	8	25
Saksa	13	5	10	2	16	23
Slovakia	3	1	5	1	6	5
Slovenia	18	1	15	4	11	33
Suomi	22	2	6	2	6	24
<i>Suomi (suomenk.)</i>	21	2	6	2	6	23
<i>Suomi (ruotsink.)</i>	31	5	8	4	5	20
Sveitsi	8	4	10	3	12	27
Tanska	44	4	6	5	32	63
Tshekki	13	1	13	2	22	18
Unkari	32	4	28	3	23	18
Venäjä	43	2	12	4	11	7
Viro	21	3	8	4	8	10
Yhdysvallat	33	10	24	6	50	40
Kansainvälinen ka.	28	5	15	6	17	28

korostuneen puoluepoliittisen leiman. Etenkin oikeistossa kouluneuvostojen perustaminen ja vasemmiston vahva jalansija Teiniliitossa koettiin uhkaksi. Yhteiskunnallisen kasvatuksen kannalta oli perin valitettavaa, että nuorison yhteiskunnallinen aktiivisuus puoluepoliitisoitui niin vahvasti ja herätti oikeistossa historiallisia uhkakuvia. Kun sitten 1980-luvulla nuoret luopuivat uudistajan roolistaan, väheni myös kouluhallinnon uudistushalu. Tuolloin palautettiin vanhoja käytäntöjä ja demokratiakokeiluista luovuttiin. Yhteiskunnallisia oppisisältöjä ryhdyttiin myös karsimaan. Muissa Pohjoismaissa oppilaiden osallistumista päätöksentekoon koulussa on 1980-luvun jälkeen pikemminkin lisätty.

Mikäli oppilaille tarjotaan vähän osallistumisen mahdollisuuksia koulu-elämään, ei ole syytä ihmetellä sitä, että oppilaat viihtyvät koulussa huonosti. Näissä oloissa koulumenestystä alkavat säädellä entistä enemmän oppilaiden taustatekijät. Ei ole yllätys, että suomalaiset nuoret kokevat vaikuttamis-mahdollisuutensa vähäisiksi muihin pohjoismaalaisiin nuoriin verrattuna. (Ks. luku 13)

Sakari Suutarinen

5. Suomalaiset nuoret eivät aio ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan

Yhteiskunnallisessa toiminnassa voidaan erottaa tavanomainen ja epätavanomainen toiminta toisistaan. Jälkimmäinen kytkeytyy usein vähemmän hierarkkisiin ja epävirallisiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin (esim. Kaase 1990).

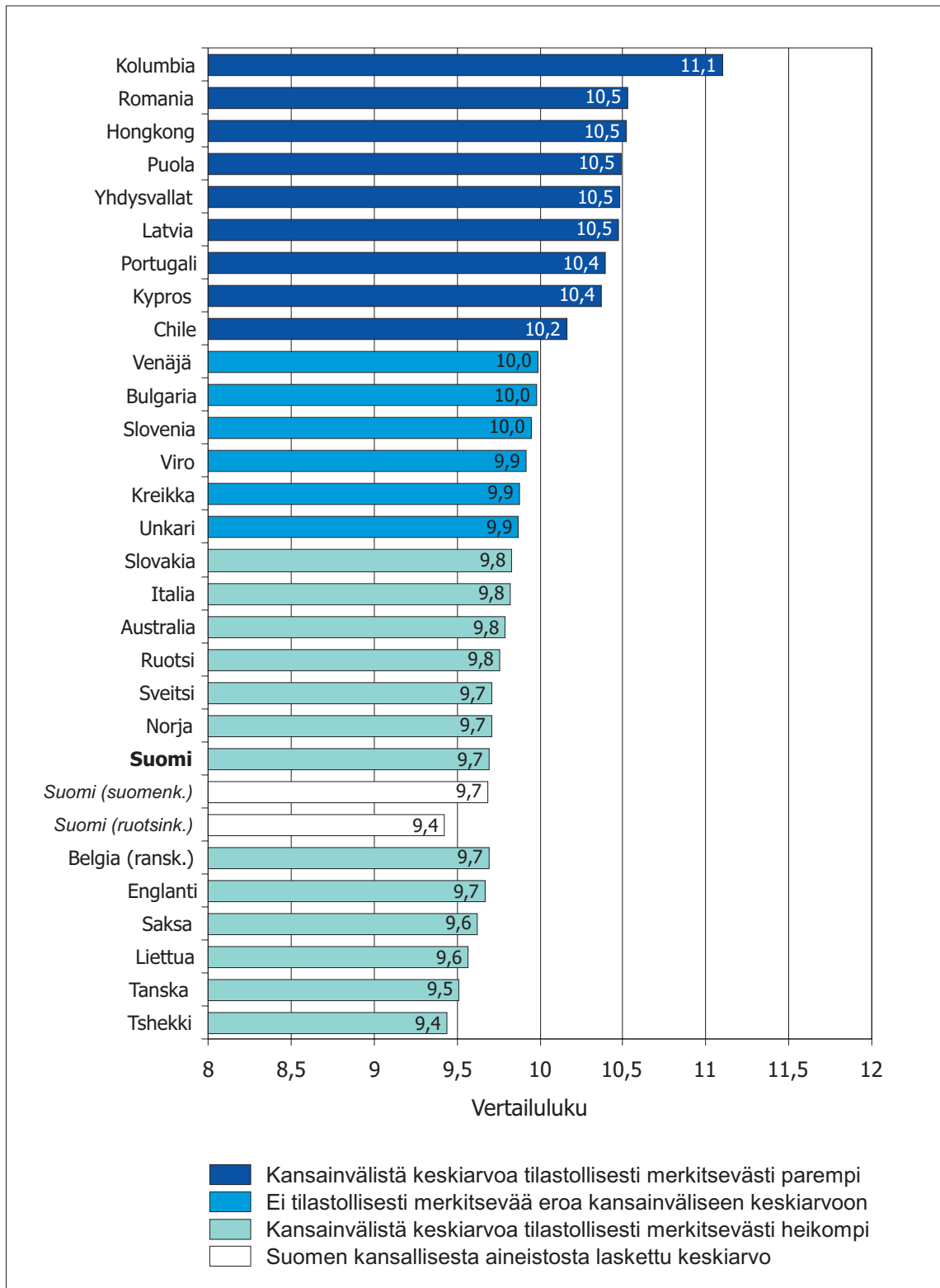
Tulosten mukaan äänestäminen kansallisissa vaaleissa on todennäköisin ennakoitavissa oleva poliittisen aktiviteetin osoitus. Hyväntekeväisyystoiminta oli seuraavaksi suosituin. Tähän tytöt olivat poikia halukkaampia. Seuraavaksi tulevat nimien keruu yleiseen vetoomuksen ja rauhanomaiseen mielenosoitukseen osallistuminen.

Tulokset osoittavat, että tavanomainen kansalaistoiminta ei ole yleismaailmallisesti suosiossa. Suosituimmaksi tavanomaisen osallistumisen muodoksi nousi äänestäminen, johon halukkaita oli kaikissa maissa yli puolet nuorista. Muuhun tavanomaiseen poliittiseen toimintaan oltiin haluttomampia. Esimerkiksi vain noin viidesosa nuorista oli halukas liittymään poliittiseen puolueeseen, kirjoittamaan yleisönosastoon, ja asettautumiseen ehdokkaaksi vaaleissa.

Suomalaiset nuoret suhtautuivat kaikkiin kolmeen edellä mainittuun toimintakuvaukseen kansainvälistä keskiarvoa vähemmän myönteisesti. Vähiten suosiota sai ajatus asettumisesta ehdolle kaupungin tai kunnan luottamustehtävään. Kun muissa maissa keskimäärin noin 20 % nuorista suhtautui myönteisesti edellä oleviin kolmeen toimintaan, Suomessa myönteisesti suhtautuneita oli vain noin 10 %.

Suomen aineistossa ei havaittu mainittavia yhteyksiä odotettavissa olevan poliittisen toiminnan ja tiedollisessa kokeessa menestymisen välillä. Tiedollisessa kokeessa heikoiten menestyneessä neljäsosassa nuoria oli kuitenkin eniten niitä, jotka halusivat varmasti haakeutua ehdokkaiksi kunnallisvaaleissa.

Kuvio 5.1. Odotettavissa oleva yhteiskunnallinen toiminta

Taulukko 5.1. Odotettavissa oleva yhteiskunnallinen toiminta.

Nuorille esitetyt toimintakuvaukset ja nuorten vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Liityn jonkin puolueen jäseneksi	1,87	1,79	1,79
Kirjoitan sanomalehden yleisönosastoon yhteiskunnallisista tai poliittisista aiheista	1,92	1,76	1,80
Olen ehdokkaana kunnan tai kaupungin luottamustehtäviin	1,82	1,66	1,69

Asteikko: en varmasti tekisi näin (1), luultavasti en tekisi näin (2), luultavasti tekisin näin (3), tekisin varmasti näin (4).

Nuorilta kysyttiin myös arviota neljästä muusta tavanomaisen kansalaistoiminnan kuvauksesta, joita olivat: äänestäminen, rahankeruu hyväntekeväisyyteen, nimien kerääminen adressiin ja osallistuminen rauhanomaiseen mielenosoitukseen. (Taulukko 5.2.).

Kun maita asetetaan järjestykseen ainoastaan kolmen kuviossa 5.1. mainitun toimintakuvauksen perusteella suomalaiset sijoittuvat tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle. Kun tarkastellaan sekä kuvion 5.1. lisäksi taulukkoa 5.2. niin käsitys suomalaisten passiivisuudesta tulevaisuudessa vahvistuu. Suomalaiset ovat kaikkein haluttomimpia keräämään allekirjoituksia vetoomukseen ja osallistumaan rauhanomaiseen mielenosoitukseen. Vain kahdessa maassa nuoret olivat suomalaisia haluttomampia keräämään varoja johonkin hyvään tarkoitukseen. Ainoastaan äänestämisen kohdalla suomalaiset nuoret sijoituivat jonkin verran keskitason yläpuolelle. (Ks. myös kuvio 7.1. ja 8.1.)

Taulukossa 5.2. mainitusta neljästä toimintakuvauksesta kaksi ensimmäistä on luettavissa tavanomaisen kansalaistoiminnan piiriin. Näissä molemmissa, äänestämisessä ja rahankeruussa yhteiskunnallisesti hyvään tarkoitukseen, tanskalaiset saivat suomalaisia korkeammat arvot. Norjassa äänestysinto oli suomalaisten tasolla, mutta rahankeruuseen oltiin Norjassa selvästi innokkaampia. Ruotsalaiset jäivät molemmissa asioissa suomalaisista jälkeen. Tulokset vahvistavat tässä tutkimuksessa saatua tulosta, että erityisesti Pohjoismaissa tavanomainen kansalaistoiminta ei vedä nuoria puoleensa.

Suomalaiset olivat kaikkien maiden nuorista vähiten halukkaita keräämään nimiä yleiseen vetoomukseen (27 %) ja osallistumaan rauhanomaiseen mielenosoitukseen tai marssiin (21 %). Muissa Pohjoismaissa rauhanomaiseen mielenosoitukseen oltiin huomattavasti valmiimpia. Tanskassa mielenosoitukseen oli valmiita 46 %, Norjassa 39 % ja Ruotsissa 36 % nuorista. Enemmän kuin kaksi kolmasosaa nuorista ennakoivat osallistuvansa mielenosoitukseen Italiassa, Kreikassa, Kyproksella ja Kolumbiassa.

Suomen ruotsinkielisten nuorten arvio osallistumisestaan yhteiskunnalliseen toimintaan tulevaisuudessa osoittautui vielä suomenkielisiäkin laimeammaksi. Ainoastaan äänestä-

Taulukko 5.2. Oppilaan aikomus osallistua aikuisena yhteiskunnalliseen toimintaan (%).

Maa	Laiton toiminta				Laiton toiminta		
	Äänestävät valtiollisissa vaaleissa	Keräävät varoja hyvään tarkoitukseen	Keräävät nimiä yleiseen vetomukseen	Osallistuvat rauhanomaiseen mielenosoitukseen tai marssiin	Maalaavat sprayllä iskulauseita seinään	Osoittavat mieltä tukkimalla liikenteen	Osoittavat mieltä valtaamalla julkisen rakennuksen
Australia	85	62	53	41	20	18	17
Belgia (ransk.)	69	47	62	57	23	23	22
Bulgaria	58	51	34	38	22	22	20
Chile	74	85	77	47	31	19	14
Englanti	80	57	45	28	14	11	11
Hongkong	80	78	59	46	18	17	17
Italia	80	65	47	70	20	18	24
Kolumbia	87	79	75	66	23	20	15
Kreikka	86	79	46	78	30	42	41
Kypros	95	82	64	86	37	28	28
Latvia	71	57	44	39	21	17	15
Liettua	80	49	34	35	15	13	10
Norja	87	68	32	39	15	12	12
Portugali	88	74	54	42	13	11	10
Puola	88	57	48	43	18	17	16
Romania	82	73	46	41	15	14	13
Ruotsi	75	42	31	36	12	9	10
Saksa	67	54	41	38	16	13	12
Slovakia	93	40	32	39	13	7	6
Slovenia	84	68	36	35	18	12	12
Suomi	87	45	27	21	10	5	8
<i>Suomi (suomenk.)</i>	86	44	27	21	10	6	9
<i>Suomi (ruotsink.)</i>	89	48	23	20	7	4	4
Sveitsi	55	55	42	40	16	13	12
Tanska	91	51	43	46	15	15	12
Tshekki	65	28	29	28	12	7	7
Unkari	91	46	45	37	10	8	7
Venäjä	82	56	34	46	23	13	9
Viro	68	41	33	37	22	12	9
Yhdysvallat	85	59	50	39	15	13	14
Kansainvälinen ka.	80	59	45	44	18	15	14

misen ja varojen keruun kohdalla ruotsinkieliset arvioivat tulevaisuuden toimintansa suomenkielisiä hieman aktiivisemmaksi.

Tutkijan kommentti

Tutkimuksen taustaselvitykset osoittivat, että kaikissa maissa nuoria pyritään rohkaisemaan äänestämään, osallistumaan ja vaikuttamaan päätöksentekoon ja toimintaan yhteisöissään.

Suomessa edellä mainituissa tavoitteissa ei näytetä onnistutun. Peruskoulun viimeisen luokan yhteiskunnalliset opinnot eivät mainittavasti kohenna nuorten osallistumishalua. Suomalaisessa kansalaisuudessa ainoana varteenotettavana yhteiskunnallisena vaikuttamiskeinona nousee esiin äänestäminen. Tutkittaessa nuorten käsitystä kunnan kansalaisen toiminnasta äänestäminen osoittautui kuitenkin kansainvälisesti tarkasteltuna vain vähän tärkeäksi suomalaisille (Taulukko 7.1.).

Sakari Suutarinen

6. Kansalaistottelemattomuus vähiten todennäköistä Suomessa

Yhteiskunnallisessa toiminnassa voidaan erottaa tavanomainen ja epätavanomainen toiminta toisistaan. Jälkimmäinen voidaan vielä jakaa lailliseksi ja laittomaksi toiminnaksi. Epätavanomaisesta laittomasta - mutta väkivallattomansta - toiminnasta käytetään usein nimeä *kansalaistottelemattomuus*. Se kytkeytyy usein vähemmän hierarkkisiin ja epävirallisiin *yhteiskunnallisiin liikkeisiin* (esim. Kaase 1990).

Ylipäätään kansalaistottelemattomuuteen liittyvillä laittomilla toimintatavoilla ei ollut nuorten enemmistön kannatusta. Pojat arvioivat kuitenkin huomattavasti useammin voivansa käyttää näitä vaikuttamisen keinoja. Useissa maissa jopa neljäsosa pojista arvioi voivansa käyttää laittomia suoran toiminnan keinoja. Nuorten osallistumisen kohdalla tämä oli koko tutkimuksessa ilmennyt merkittävin tyttöjen ja poikien välinen ero.

Laittomaan yhteiskunnalliseen toimintaan suomalaiset ennakoivat osallistuvansa kaikkein vähiten. Esimerkiksi liikennettä tukkimaan oli suomalaisista nuorista halukkaita vain 5 %. Muissa Pohjoismaissa laittomaan toimintaan oltiin selvästi halukkaampia. Liikenteen tukkimista piti omalta kohdaltaan mahdollisena Tanskassa 15 %, Norjassa 12 % ja Ruotsissa 9 % nuorista. (Taulukko 5.2 edellisessä luvussa).

Laittomista toimintakeinoista spraymaalilla iskulauseiden maalaaminen oli suosituinta. Kolmasosa nuorista Kreikassa, Kyproksella ja Chilessä oli valmis käyttämään spraymaalaa tähän tarkoitukseen. Muualla iskulauseiden maalailu oli vähemmän suosiossa. Suomalaiset nuoret olivat unkarilaisten ohella vähiten halukkaita spraymaalin käyttäjiä (10 %). Julkisen rakennuksen valtaaminen oli vähiten suosittua Slovakiassa (6 %), Unkarissa (7 %) ja Suomessa (8%). Pohjoismaista se sai Ruotsissa 10 %, Tanskassa ja Norjassa 12 % kannatuksen.

7. Kansalaisen tavanomainen toiminta vähiten tärkeää Suomessa ja Tanskassa

Kunnan kansalaisen toimintaa on tutkimuksessa kuvattu kahdella tavalla. *Tavanomainen kunnan kansalainen* äänestää vaaleissa, keskustelelee poliittisista kysymyksistä ja kuuluu mahdollisesti johonkin puolueeseen. *Sosiaalista vastuuta kantava kansalainen* puolestaan osallistuu yhteiskunnalliseen avustustoimintaan, pyrkii parantamaan ihmisoikeustilannetta ja ottaa osaa ympäristönsuojelutyöhön ja osallistuu rauhanomaiseen mielenosoitukseen epäoikeudenmukaiseksi katsottua lakia vastaan.

Kansalaisen tavanomaisen toiminnan tärkeyden arvioinnissa Tanska sai Suomen ohella matalimman arvon. Pohjoismaista myös Norja ja Ruotsi sijoituivat alle kansainvälisen keskiarvon. Suomen ruotsinkieliset pitivät tavanomaista kansalaistoimintaa tärkeämpänä kuin suomenkieliset. Eniten tavanomaista kansalaistoimintaa arvostettiin Kyproksella, Kreikassa, Romaniassa, Chilessä, Kolumbiassa ja Puolassa. Merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolella olivat myös Liettua, Yhdysvallat, Bulgaria, Italia, Slovakia ja Portugal.

Tulokset osoittavat, että yhteiskuntaopin opiskelu 9. luokalla ei lisää suomalaisen nuorten käsitystä kunnan kansalaisen tavanomaisen toiminnan tärkeydestä. Peruskoulun viimeisen luokan yhteiskuntaopin opintojen jälkeen suomalaiset nuoret näkevät kunnan kansalaisen toiminnan vielä vähemmän tärkeänä kuin vuotta nuoremmat. Äänestämisen kohdalla nuorten myönteisyys hiukan lisääntyy iän myötä, mutta vastaavasti myönteisyys muihin annettuihin toimintakuvauksiin vähenee.

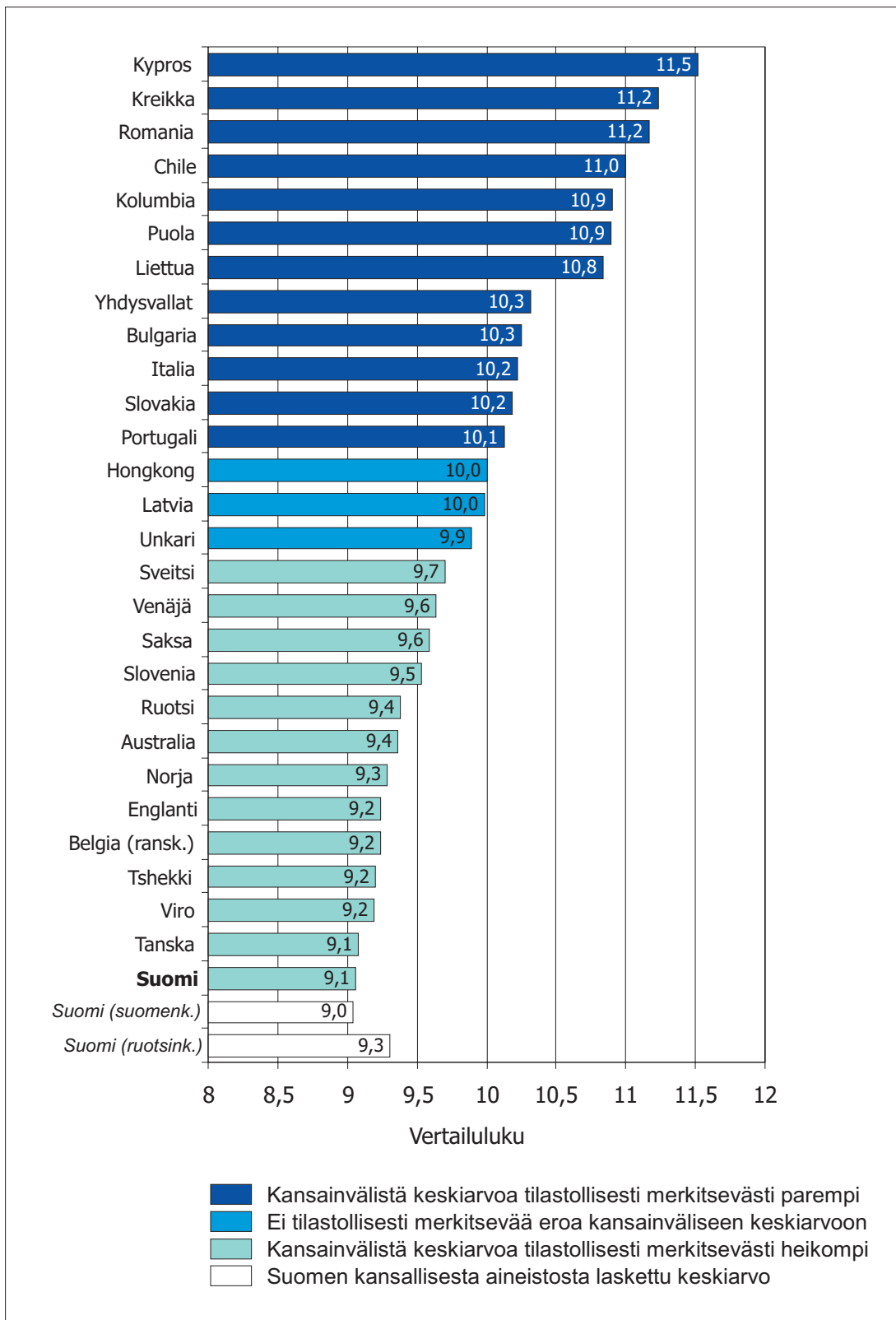
Taulukko 7.1. Nuorten käsitys aikuisen kunnan kansalaisen tavanomaisen kansalaistoiminnan tärkeydestä.

Nuorille esitetyt väittämät ja nuorten vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Aikuinen kunnan kansalainen			
• äänestää kaikissa vaaleissa	3,12	2,64	2,67
• on jonkin puolueen jäsen	2,11	1,77	1,68
• tuntee maansa historiaa	2,96	2,81	2,76
• seuraa poliittisia asioita sanomalehdistä, radiosta tai TV:stä	2,85	2,73	2,69
• osoittaa kunnioitusta valtiovallan edustajia kohtaan	2,89	2,61	2,54
• osallistuu poliittiseen keskusteluun	2,37	2,05	2,02

Asteikko: ei lainkaan tärkeä (1), ei kovinkaan tärkeä (2), melko tärkeä (3), hyvin tärkeä (4).

Kuvio 7.1. Tavanomaisen kansalaistoiminnan tärkeys

8. Suomalaiset nuoret arvioivat sosiaalista vastuuta kantavan kansalaisen toiminnan vähiten tärkeäksi

Suomalaiset nuoret arvioivat sosiaalista vastuuta kantavan kansalaisen toiminnan vähemmän tärkeäksi kuin minkään muun tutkimukseen osallistuneen maan nuoret. Vähän tärkeänä tätä toimintaa pidettiin myös Belgiassa (ransk.), Englannissa, Virossa, Australiassa, Tanskassa ja Latviassa. Tärkeäksi sosiaalista vastuuta kantavan kansalaisen toiminta arvostettiin Kolumbiassa, Kreikassa ja Kyproksella. Tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle sijoittuivat myös Chile, Italia, Norja, Portugali, Romania, Slovakia ja Yhdysvallat. Suomen ruotsinkielisten nuorten suhtautuminen sosiaalista vastuuta kantavan kansalaisen toimintaan oli lähellä pohjoismaista tasoa.

Suomi kuuluu tässä kohdin niiden harvojen maiden joukkoon, joissa tytöt pitivät osallistumisesta sosiaalisesti vastuulliseen yhteiskunnalliseen toimintaan tilastollisesti merkitsevästi tärkeämpänä kuin pojat. Tytöt arvostivat poikia enemmän sosiaalisesti vastuuntuntoista toimintaa Suomen lisäksi Tshekissä, Kreikassa, Ruotsissa ja Yhdysvalloissa.

Tulokset osoittavat myös tässä ennakko-oletuksen vastaisesti, että yhteiskuntaopin opiskelu peruskoulun päättävällä luokalla ei lisää suomalaisen nuorten käsitystä sosiaalisesti vastuuntuntoisen kansalaisen toiminnan tärkeydestä. Peruskoulun viimeisen luokan yhteiskuntaopin opintojen jälkeen suomalaiset nuoret näkevät kunnan kansalaisen sosiaalista vastuuta kantavan toiminnan vielä vähemmän tärkeänä kuin vuotta nuoremmat.

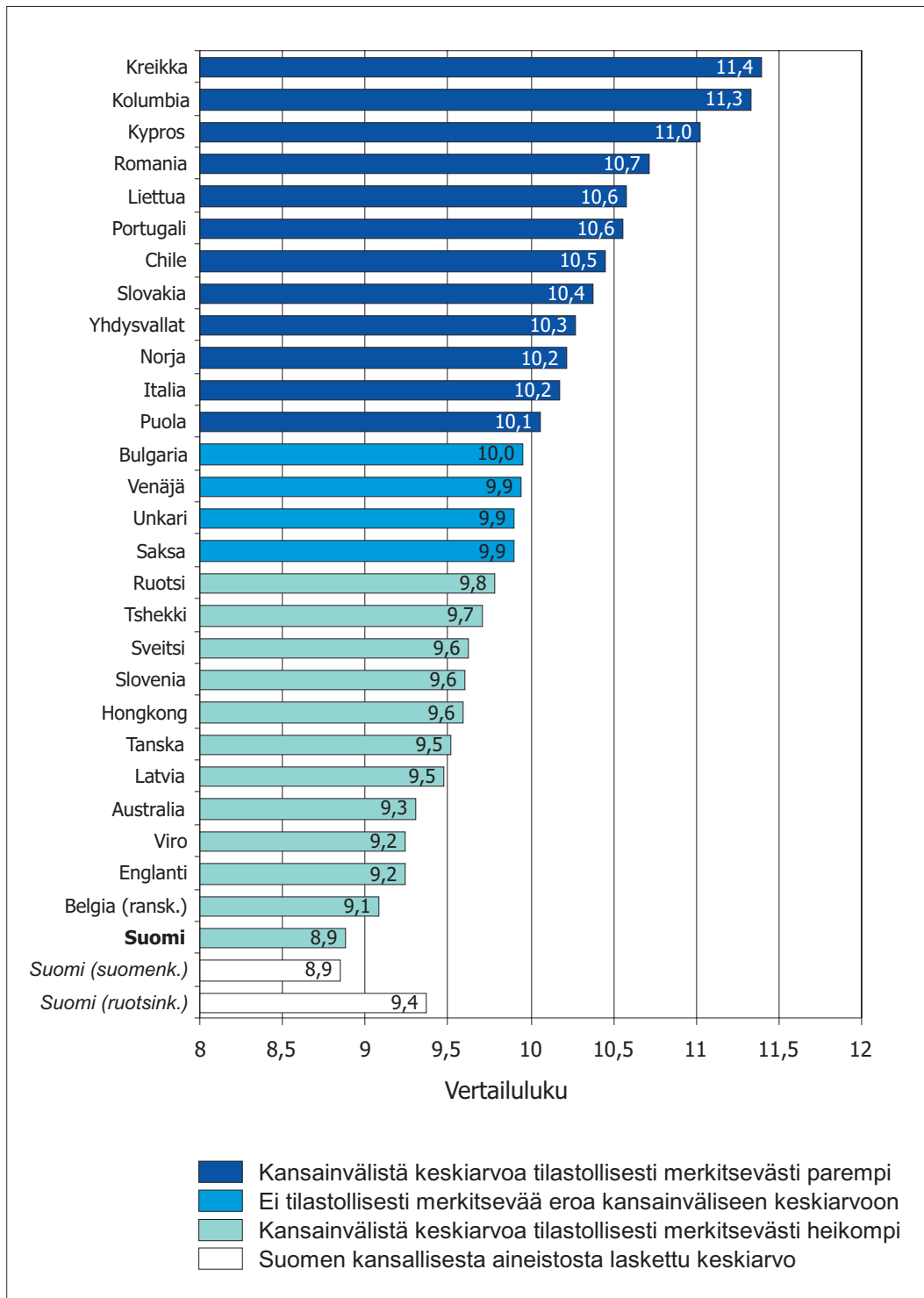
Taulukko 8.1. Nuorten käsitys sosiaalista vastuuta kantavan aikuisen kunnan kansalaisen toiminnan tärkeydestä.

Nuorille esitetyt väittämät, väittämiin myönteisesti suhtautuneiden nuorten osuus kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Aikuinen kunnan kansalainen			
• osallistuisi rauhanomaiseen mielenosoitukseen epäoikeudenmukaiseksi katsottua lakia vastaan	2,83	2,18	2,26
• osallistuu yhteiskunnalliseen avustustoimintaan paikkakunnallaan	3,13	2,64	2,54
• ottaa osaa toimintaan, jolla pyritään parantamaan ihmisoikeustilannetta	3,24	3,10	2,97
• osallistuu ympäristönsuojelutyöhön	3,15	2,97	2,83

Asteikko: ei lainkaan tärkeä (1), ei kovinkaan tärkeä (2), melko tärkeä (3), hyvin tärkeä (4).

Kuvio 8.1. Sosiaalista vastuuta korostavan kansalaistoiminnan tärkeys

Tutkijan kommentti

Perinteisesti on ajateltu, että ihmiset ottavat osaa ensin tavanomaiseen kansalaistoimintaan ja tämän jälkeen osa näistä aktiivisista kansalaisista toimii lisäksi yhteiskunnallisissa liikkeissä esim. epävirallisissa toimintaryhmissä (Conover et al. 1991; Conover & Searing 2000). Kansainvälisesti tarkastellen tämä malli ei näytä enää toimivan nuoren sukupolven kohdalla. Nuoret näyttävät arvostavan toimimista kansalaisjärjestöissä eikä se edellytä heidän ajattelussaan antautumista yleiseen poliittiseen keskusteluun ja muodollisiin suhteisiin poliittisten puolueiden kanssa. Toimiminen yhteiskunnallisissa liikkeissä arvioidaan tavanomaista kansalaistoimintaa tärkeämmäksi (Torney-Purta 2001).

Etenkin Pohjoismaista Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa ollaan vähemmän innoissaan tavanomaisesta kansalaisuudesta, mutta korostetaan enemmän osallistumista sosiaalista vastuuta korostavaan toimintaan. Sama pitää paikkansa myös Suomen ruotsinkielisten oppilaiden kohdalla, jotka sijoittuivat lähelle Pohjoismaista tasoa.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset nuoret arvioivat aikuisen kunnan kansalaisen yhteiskunnallisen toiminnan vähemmän tärkeäksi kuin missään muussa tutkimukseen osallistuneessa maassa. Suomen tulos poikkeaa olennaisesti kaikista muista tutkimukseen osallistuneiden maiden tuloksista. Pohjoismaista Suomen tuloksen erottaa se, että Suomessa suomenkieliset nuoret yhdistävät muita vähemmän sosiaalisesti vastuullisen toiminnan kunnan kansalaisuuteen.

Maaillalla ja etenkin Pohjoismaissa – Suomea lukuun ottamatta – saattaa hyvinkin olla meneillään kehityskulku, jossa kouluopetuksessa korostetaan tavanomaista kansalaistoimintaa ja painotetaan edustuksellisen demokratian mallia, mutta samanaikaisesti nuoret ovat kehittämässä uutta vähemmän hierarkkista ja vähemmän organisoitua ryhmätoimintaa, joka korvaa vaikuttamisen poliittisissa puolueissa ja etujärjestöissä (Torney-Purta 2001).

Sakari Suutarinen

9. Suomalaiset pojat penseitä maahanmuuttajien oikeuksille

Kansainvälisesti tarkasteltuna nuoret suhtautuivat varsin myönteisesti maahanmuuttajien oikeuksiin. Nuorista huomattava enemmistö (90 %) hyväksyi, että maahanmuuttajien lapsilla tulisi olla samat opiskelumahdollisuudet kuin muillakin lapsilla. Oikeuden säilyttää elämäntapansa ja kielensä, saada äänioikeus ja pääsääntöisesti saada täydet kansalaisoikeudet hyväksyi hiukan yli kaksi kolmasosaa. Aikaisemmista tutkimuksista poiketen nuoret eivät näytä vastustavan äänioikeuden myöntämistä maahanmuuttajille. Nuorten suhtautuminen maahanmuuttajiin on myönteisempää kuin aikaisempien tutkimusten pohjalta on voitu päätellä.

Maahanmuuttajien oikeuksiin suhtauduttiin erityisen myönteisesti Kyproksella, Kolumbiassa, Ruotsissa, Kreikassa, Puolassa Hongkongissa, Norjassa, Portugalissa ja Yhdysvalloissa. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin on hieman kansainvälisen keskiarvon alapuolella.

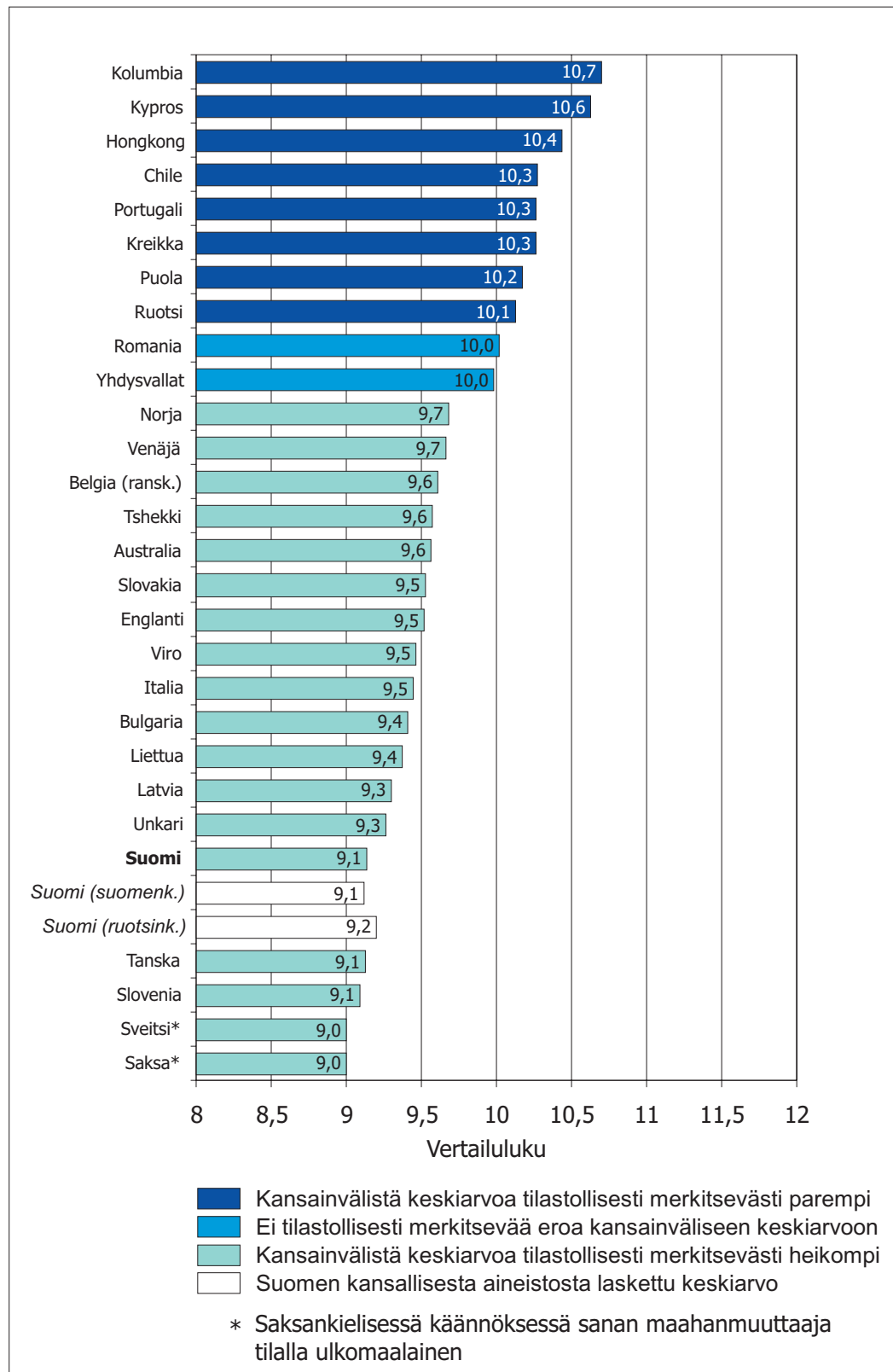
Miltei kaikissa maissa tytöt suhtautuivat poikia myönteisemmin maahanmuuttajien oikeuksiin. Erityisen suurina olivat tyttöjen ja poikien erot Pohjoismaissa. Suomessa tyttöjen ja poikien välinen ero oli muihin maihin verrattuna suurin. Suomalaiset pojat suhtautuivat yhtä kielteisesti maahanmuuttajien oikeuksiin kuin tanskalaiset pojat. Suomalaisia poikia kielteisemmin maahanmuuttajiin suhtautuivat pojat ainoastaan Sveitsissä, Sloveniassa ja Saksassa. Näissä maissa maahanmuuttajia on Tanskan tavoin runsaasti. Suomen tuloksen tekee mielenkiintoiseksi se, että Suomessa maahanmuuttajia on kansainvälisesti tarkasteltuna erityisen vähän. Tulosten tulkinnassa on vielä syytä huomioida, että saksankielisessä koeviikkossa oli sana ”maahanmuuttaja” tilalla käytetty sanaa ”ulkomaalainen”, joka on oletettavasti alentanut Saksan ja Sveitsin sijoitusta. Suomen ruotsinkieliset pojat suhtautuvat jonkin verran vähemmän varautuneesti maahanmuuttajien oikeuksiin kuin suomenkieliset.

Useimmissa maissa maahanmuuttajanuoret itse suhtautuvat tutkimuksen mukaan myönteisemmin maahanmuuttajien oikeuksiin kuin kyseisessä maassa syntyneet nuoret. Vaikka tarkasteltaisiin vain kyseisessä maassa syntyneiden nuorten vastauksia, oheisissa kuvioissa ilmaistut maiden keskeiset asetelmat eivät muuttuisi (Torney-Purta 2001).

Suomessa väittämät esitettiin 14-vuotiaiden lisäksi myös 15-vuotiaille nuorille. Sekä tyttöjen että poikien suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin muuttuu kielteisemmäksi peruskoulun viimeisellä luokalla. Poikien kohdalla muutos on suuri. Kun esimerkiksi 8. luokkalaisista 65% hyväksyi maahanmuuttajien äänioikeuden, vastaava luku 9. luokkalaisilla oli enää 61 %.

Tiedollisessa kokeessa paremmin menestyneet suomalaiset nuoret suhtautuvat tilastollisesti merkitsevästi myönteisemmin maahanmuuttajien oikeuksiin kuin heikommin tiedollisessa kokeessa menestyneet. Mitä korkeamman pistemäärän nuori sai tiedollisessa kokeessa, sitä todennäköisempää on, että hän suhtautuu myönteisesti maahanmuuttajien oikeuksiin (korrelaatiokerroin 0,183). Poikien menestyminen tiedollisessa kokeessa korreloi tyttöjä olennaisesti voimakkaammin myönteisiin asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan (korrelaatiokerroin pojilla 0,192 ja tytöillä 0,150).

Kuvio 9.1. Poikien myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin

Taulukko 9.1. Nuorten myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajien oikeuksiin.

Nuorille esitetyt väittämät ja nuorten vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus säilyttää oma kielensä	2,92	2,89	2,90
Maahanmuuttajien lapsilla tulisi olla samat opiskelumahdollisuudet kuin muillakin maan lapsilla.	3,27	3,22	3,14
Maassa jo useita vuosia asuneiden maahanmuuttajien tulisi voida äänestää vaaleissa	2,98	2,91	2,87
Maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus omien tapojensa ja elämäntapansa säilyttämiseen?	3,01	2,92	2,84
Maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet kuin kaikilla muillakin samassa maassa asuvilla on	3,08	3,07	2,99

Asteikko: ei lainkaan tärkeä (1), ei kovinkaan tärkeä (2), melko tärkeä (3), hyvin tärkeä (4).

Tutkijan kommentti

Etnisesti ennakkoluuloisten tai rasististen ajatusten suosion lisääntymisestä Suomen nuorten keskuudessa on saatu viime vuosina näyttöä. Selitettäessä rasismin suosiota nuorten keskuudessa on toistaiseksi kiinnitetty varsin vähän huomiota niihin tietoihin ja käsityksiin, joita kulttuuri ja kouluopetus välittävät ja joiden avulla nuoret hahmottavat todellisuutta.

Kouluopetus antaa suomalaiselle kansallistunteelle etnisesti painottuneen sisällön. Historian oppikirjat tarjoavat itsenäisen Suomen syntyä ja kamppailua itsenäisyyden säilyttämisestä kansallisena suurkertomuksena. Suomalaisuus kytketään valtioon ja molempien olemassaolo nähdään uhattuna. Tästä näkökulmasta on johdonmukaista, että kansalaisuuden ja kansallisuuden käsitteet sotketaan keskenään ja vieraksi koettuihin etnisiin ryhmiin ei luoteta. Tulokset viittaavat siihen, että uhkakuvan varaan rakentunut kansallinen identiteetti myös omaksutaan. (Tutkimuksen tiedote 30.5.2000 [<http://www.jyu.fi/ctl/civics.htm>]; Suutarinen 2000b). Pientenkin rasististen ryhmien toiminta saattaa nopeasti saada kantavuutta, mikäli valtakulttuurissa oleva ja suuren enemmistön omaksuma kansallisen identiteetin pohjavire on etnisiä ennakkoluuloja suosiva.

Vaihtoehtoinen tapa rakentaa kansallista identiteettiä olisi korostaa kansallisia oikeustapoja, kulttuuria ja yhteisiä poliittisia päämääriä 1800-luvun topeliaanisen nationalismin tapaan. Asiantuntijoiden mukaan Suomen historiassa ja kansanperinteessä on runsaasti aineistoa uutta kansallista suurenkertomusta varten. Toistaiseksi uhkakuvien voimakas käyttö on estänyt sen hyödyntämisen. Julkisen vallan on syytä ryhtyä tukemaan reaalisemman, poliittisesti tiedostavamman ja moniäänisemmän historiakuvan ja historia-kertomuksen rakentamista.

Suomi on ajautumassa hyvää vauhtia kohti suurta rakennemuutosta, joka koskee sekä yhteiskunnan etnistä koostumusta että myös sen varallisuussuhteita. Uusi työvoima ei tule - samoin kuin Ruotsissa aikoinaan - pelkästään matalapalkka-aloille, vaan yhä enemmän tarvitaan eri alojen taitajia, jotka kilpailevat työpaikoista keskiluokan kanssa. On arvioitu, että kymmenessä vuodessa monikulttuuristuminen tulee muuttamaan yhteiskunnan rakennetta ja sillä on peruuttamaton vaikutus yhteiskunnan etniseen koostumukseen.

Sakari Suutarinen

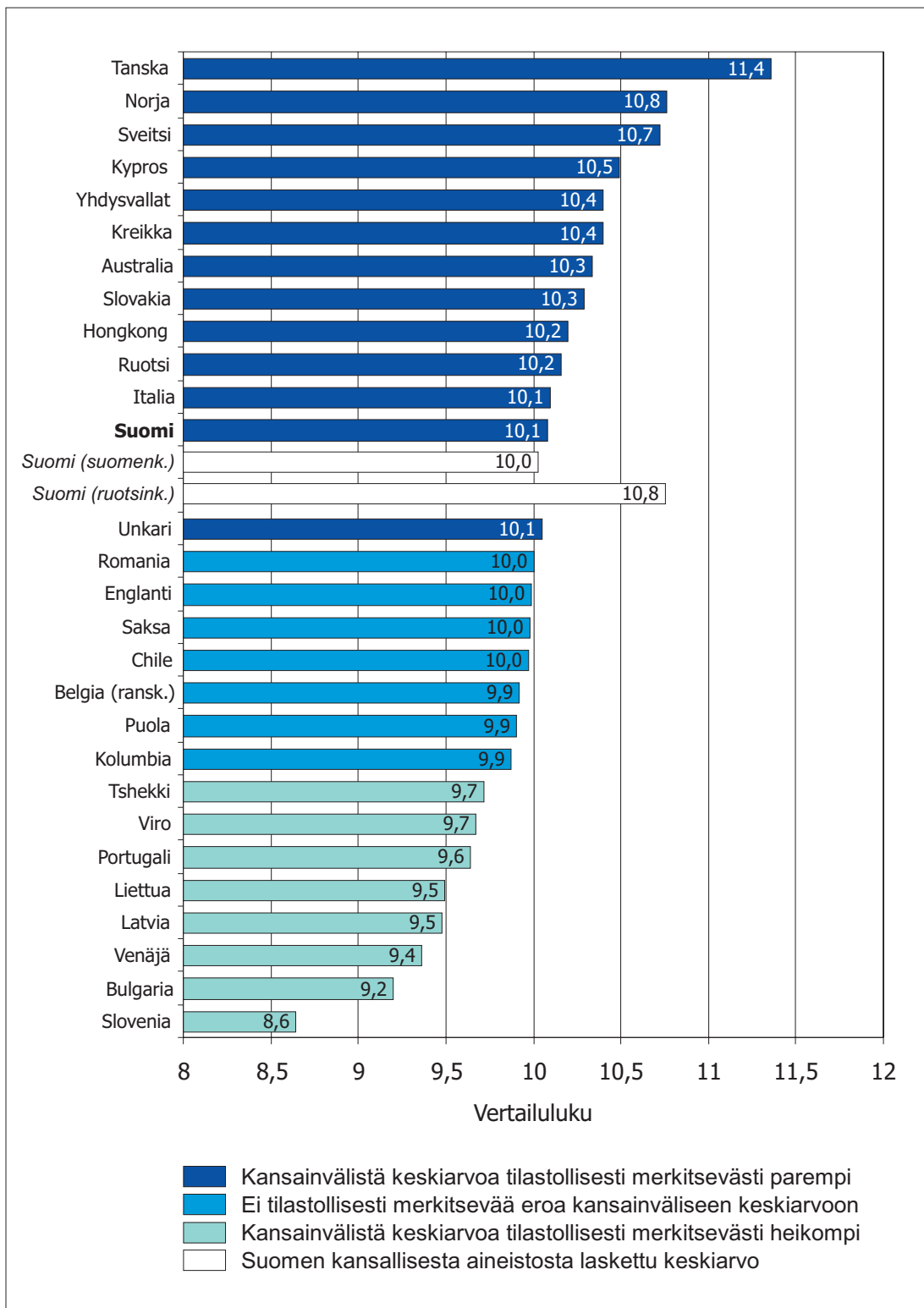
10. Suomalaisten luottamus yhteiskunnan laitoksiin kohentunut

Aikaisemmissa tutkimuksissa suomalaisten luottamus yhteiskunnan laitoksiin on ollut silmiinpistävästi vähäinen. Yleensä maissa, joissa on ollut vahvat demokraattiset perinteet, yhteiskunnan instituutioihin on luotettu. Suomi on kuitenkin ollut poikkeus tästä mallista. Tutkimuksen kansainvälisessä raportissa Suomi on saanut asiassa erityishuomiota osakseen (Torney-Purta 2001).

Aikaisemmanssa vuonna 1971 toteutetussa IEA Civic-tutkimuksessa yhdysvaltalaiset luottivat eniten julkiseen valtaan ja suomalaiset vähiten. Suomalaisten luottamus julkiseen valtaan säilyi vähäisenä ainakin 1990-luvun alkuun. Tuolloin toteutetussa World Values Survey -tutkimuksessa suomalaiset osoittivat jälleen vähäistä luottamusta julkisiin instituutioihin. Mitattaessa luottamusta suomalaisten sijoitus oli 18. kun tutkimuksessa oli mukana kaikkiaan 24 maata (Newton & Norris 2000; Torney-Purta 2001).

Suomalaiset nuoret eivät tämän tutkimuksen tulosten mukaan poikkea silmiinpistävästi muiden pitkät demokraattiset perinteet omaavien maiden nuorista. Suomalaisten nuorten luottamus yhteiskunnan laitoksiin on kuitenkin edelleen vähäisintä Pohjoismaissa. Tanskalaiset ja norjalaiset nuoret luottavat vahvasti yhteiskunnan laitoksiin, ruotsalaisten ja suomalaisten ollessa selvästi varautuneempia niiden suhteen. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna suomalaisten luottamus yhteiskunnan laitoksiin näyttää kuitenkin olennaisesti kohentuneen, vaikkakin se on edelleen kaukana muista Pohjoismaista.

Kuvio 10.1. Luottamus yhteiskunnan laitoksiin

Taulukko 10.1. Nuorten luottamus yhteiskunnan laitoksiin.

Nuorille esitetyt väittämät. Nuorilta kysyttiin missä määrin he luottavat yhteiskunnan laitoksiin.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Suomen hallitukseen	2,48	2,58	2,50
Oman kuntasi tai kaupunkisi valtuustoon tai hallitukseen	2,56	2,52	2,49
Tuomioistuimiin	2,75	2,71	2,78
Poliisiin	2,80	3,06	3,00
Poliittisiin puolueisiin	2,09	2,03	1,96
Eduskuntaan	2,50	2,44	2,43

Asteikko: en lainkaan (1), jossain määrin (2), melko paljon (3), hyvin paljon (4).

Suomalaiset nuoret luottavat erityisesti poliisiin. Suomalaisista neljä viidesosaa luotti poliisiin, kun kansainvälisessä aineistossa vain kaksi kolmasosaa luotti poliisiin. Eduskuntaan ja tuomioistuimiin suomalaiset luottavat sen sijaan jonkin verran kansainvälistä keskiarvoa vähemmän. Huomion arvoista on, että 15-vuotiaiden aineiston pohjalta voidaan päätellä luottamuksen yhteiskunnan laitoksiin olevan laskusuunnassa. Ainoastaan tuomioistuimiin 15-vuotiaat suhtautuvat myönteisemmin kuin vuotta nuoremmat. Suomen ruotsinkielisten luottamus yhteiskunnan laitoksiin on huomattavasti suomenkielisiä voimakkaampi.

Tutkimuksessa selvitettiin myös nuorten luottamusta tiedotusvälineisiin. Pohjoismaissa luottamus niihin oli erityisen vahvaa. Merkitsevästi kansainvälistä keskiarvoa enemmän tiedotusvälineisiin luotettiin myös Liettuassa, Puolassa, Unkarissa, Kyproksella, ja Portugalissa. Sitä vastoin Italiassa ja Sloveniassa nuorten luottamus oli kaikkien tiedotusvälineiden kohdalla merkitsevästi alle kansainvälisen keskiarvon.

Tutkijan kommentti

Kansainvälisessä tarkastelussa keskeiseksi luottamuksen selittäjäksi yhteiskunnan laitoksia kohtaan on noussut demokraattisen ajanjakson pituus, joka kussakin maassa on vallinnut ennen tutkimusajankohtaa. Luottamus yhteiskunnan laitoksiin on siten varsin erilainen entisissä sosialisti- ja diktatuuri-maissa verrattuna maihin, joissa demokratia on vallinnut pitkään. Uusissa demokratioissa nuorten luottamus hallintoon on vähäisempää kuin vanhoissa demokratioissa. On vaikea ennustaa, johtaako tämä lisääntyneeseen haluun tarkkailla ja parantaa hallintoa vai johtaako epäluottamus kasvavaan vieraantumiseen tulevaisuudessa. (Torney-Purta 2001). Jälkimmäisen kehityskulun mahdollisuus on syytä ottaa huomioon etenkin Suomessa, jossa erityi-

sesti pohjoismaisesti tarkasteltuna vähäinen yhteiskunnan laitoksiin kohdistunut luottamus yhdistyy aikaisemmin todettuun kansalaispassiivisuuteen.

Suomessa nuoret eivät luota poliittisiin puolueisiin, jotka ovat keskeisesti mukana lainsäädäntötyössä. Tätä taustaa vasten on erikoista, että nuoret kuitenkin luottavat lakia toimeenpaneviin ja valvoviin virkamiehiin, kuten poliisiin.

Tutkimuksessa on todettu suomalaisten kansalaispassiivisuus. Poliisin ja muun virkamieskunnan varaan rakentuva luottamus yhteiskuntaa kohtaan on helpommin horjutettavissa kuin demokraattisten instituutioiden varaan rakennettu luottamus. Onko suomalaisten pohjoismaalaisesti tarkasteltuna vähäinen luottamus käännettävissä haluun ja kykyyn tarkkailla ja valvoa julkista päätöksentekoa kehittää demokratiaa, vai johtaako kriittisyys demokratian heikentämiseen ja nuorten poliittiseen vieraantumiseen?

Sakari Suutarinen

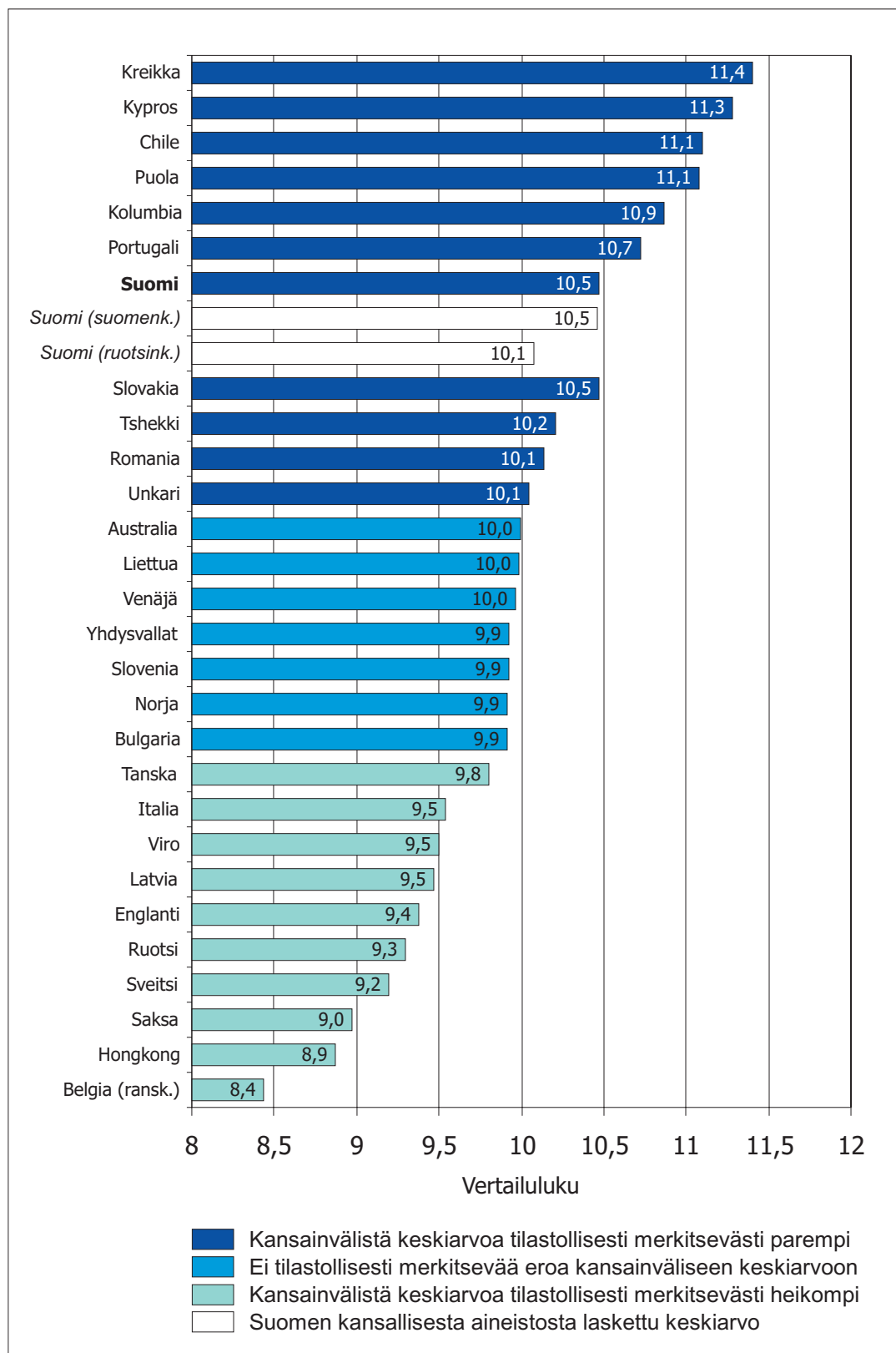
11. Suomalaisilla myönteinen asenne omaa kansakuntaa kohtaan

Ainoana Pohjoismaana Suomen keskiarvo on tilastollisesti merkitsevästi yli kansainvälisen keskiarvon mitattaessa suhtautumista omaan kansakuntaan. Pohjoismaista Ruotsin ja Tanskan keskiarvot olivat merkitsevästi alle kansainvälisen keskiarvon. Myös norjalaiset nuoret jäivät alle kansainvälisen keskiarvon. Suomea korkeamman keskiarvon saavat Kreikka, Kypros, Chile, Puola, Kolumbia ja Portugali. Vähiten kansakuntaan sitouduttiin Belgiassa, HongKongissa ja Saksassa.

Tehtäväkohtaisesti tarkasteltuna suomalaiset poikkesivat eniten kansainvälisestä keskiarvosta nuorten vastatessa väitteeseen, joka koski asumista pysyvästi jossakin toisessa maassa. Suomalaisista nuorista vain 12 % on halukas pysyvästi asumaan ulkomailla. Koko aineiston nuorista muuttoon oli valmis 23 % nuorista. Oman maan lipun koki erityisen tärkeäksi 55 % suomalaisista, vastaava luku oli koko aineistossa 45 %. Suomen ruotsinkieliset asennoituvat kansakuntaan jonkin verran vähemmän myönteisesti kuin suomenkieliset.

Yleensä pojat suhtautuivat tyttöjä myönteisemmin kansakuntaansa. Tilastollisesti merkitsevää ero oli Englannissa, Ruotsissa, Saksassa ja Suomessa. Suomi oli tutkimuksen ainut maa, jossa sekä tyttöjen ja poikien välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä ja että keskiarvo myönteisessä asenteessa kansakuntaa kohtaan oli merkitsevästi yli kansainvälisen keskiarvon.

Kuvio 11.1. Myönteinen asenne omaa kansakuntaa kohtaan

Taulukko 11.1. Nuorten myönteistä asennetta omaa kansakuntaa kohtaan mittaavat tehtävät.

Nuorille esitetyt väittämät ja nuorten vastausten keskiarvot kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Suomen lippu on minulle tärkeä tunnus	3,21	3,43	3,39
Rakastan Suomea hyvin paljon	3,30	3,36	3,31
Suomen tulisi olla ylpeä saavutuksistaan	3,16	3,24	3,25
Asuisin mieluummin pysyvästi jossakin toisessa maassa (kielteinen)	1,95	1,67	1,76

Asteikko: olen täysin eri mieltä (1), olen eri mieltä (2), olen samaa mieltä (3), olen täysin samaa mieltä (4).

Tutkijan kommentti

Tulos vahvistaa aikaisemmin tässä raportissa esitettyä tulkintaa, että suomalainen kansallinen identiteetti kytkee yksilön vahvasti kansakuntaan ja sen symboleihin. Kouluopetuksessa suurena kansallisena kertomuksena esitetään Suomen kansan taistelu itsenäisyyden saavuttamisesta ja sen puolustamisesta. Kyseinen identiteetikertomus korostaa valtion asemaa ja antaa suomalaisuudelle vahvan etnisen painotuksen.

Halu samaistua kansakuntaan ja valtioon johtaa yksimielisyyden korostamiseen ja politiikan välttämiseen. Koettu ja kuviteltu uhka lisää yhtenäisyyden tarvetta. Uhkan kohteena oleva kansakunta tarvitsee tuekseen yksimielisen kansakunnan, johon avoin kansalaiskeskustelu ja poliittiset erimielisyydet eivät sovi.

Sakari Suutarinen

12. Suomalaiset näkevät Itä-Euroopan nuorten tavoin valtion aseman keskeisenä

Julkisen sektorin roolin selvittämistä voidaan pitää olennaisena alueena demokratiaan liittyvien käsityksien määrittelyssä. (Robinson et al. 1999; Kaase & Newton 1995; Torney-Purta 2001). Tehtävät kohdistettiin nuorten käsityksiin siitä, mitkä tehtävät kuuluvat valtiovallalle ja miten valtiovallan tulisi toimia näillä mahdollisilla tehtäväalueillaan. Valtiovallan velvollisuudet jaettiin sosiaalisiin ja moraalisiin sekä taloudellisiin velvoitteisiin.

Yleisesti ottaen nuoret korostivat valtiovallan sosiaalisia ja moraalisia velvollisuuksia. Niitä korostettiin jonkin verran enemmän kuin talouteen liittyviä valtiovallan velvollisuuksia. Tulos on sopusoinnussa tutkimuksen taustavaiheessa esiin tulleiden opetus suunnitelmien painotusta ja opetusta koskevien tulosten kanssa (Torney-Purta 2001).

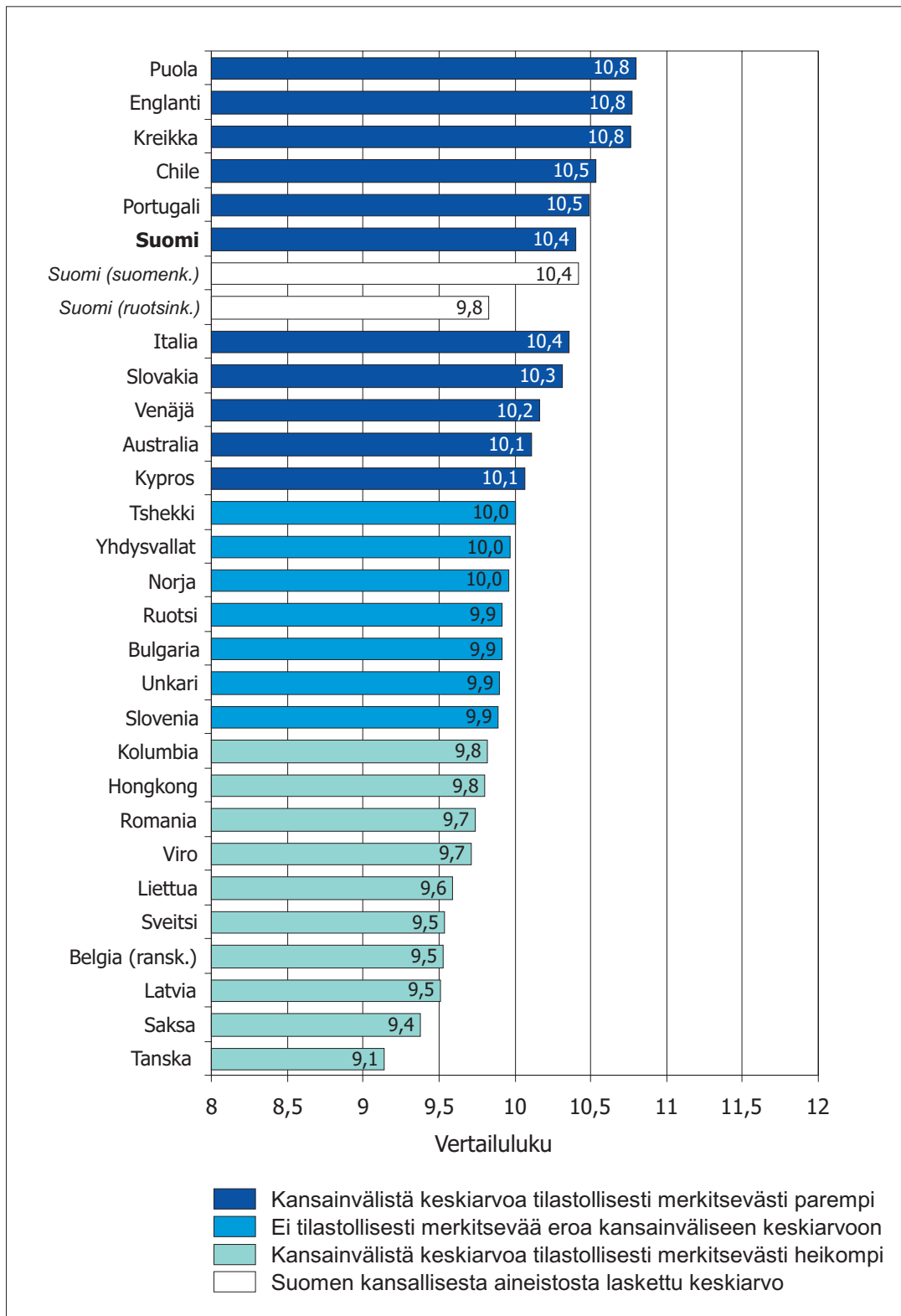
Eri maiden nuorten käsitykset valtiovallan sosiaalisista ja moraalisisista velvollisuuksista on esitetty kuviossa 12.1. Eniten näitä velvollisuuksia painotettiin Puolassa, Englannissa, Kreikassa, Chilessä, Portugalissa, Suomessa, Italiassa ja Slovakiassa. Suomi on ainoana Pohjoismaana näiden maiden joukossa, joissa valtiovallan yhteisölliset velvollisuudet nähtiin laajoina. Muut Pohjoismaat ja Baltian maat sijoituivat merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle. Vähiten mainittuja valtiovallan sosiaalisia ja moraalisia velvollisuuksia korostettiin Tanskassa ja Saksassa. Suomen lähialueen maista vain Venäjä sijoitui Suomen ohella merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle. Suomen aineistossa ne nuoret, jotka menestyivät hyvin tiedollisessa kokeessa katsoivat muita useammin valtiovallalle kuuluvan laajat sosiaaliset ja moraaliset velvoitteet.

Talouteen liittyvien valtiovallan velvollisuuksien kohdalla (kuvio 12.2.) Venäjä ja Bulgaria saivat korkeimman sijoituksen. Pääsääntöisesti valtiovallan taloudellisia velvoitteita korostettiin Itä-Euroopassa. Merkittävästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle sijoittuivat Pohjoismaista Suomi ja Ruotsi. Vähiten valtiovallalla nähtiin olevan talouteen liittyviä velvollisuuksia Yhdysvalloissa ja Tanskassa. Myös Norja sijoittuu Saksan tavoin tilastollisesti merkitsevästi kansainvälisen keskiarvon alapuolelle.

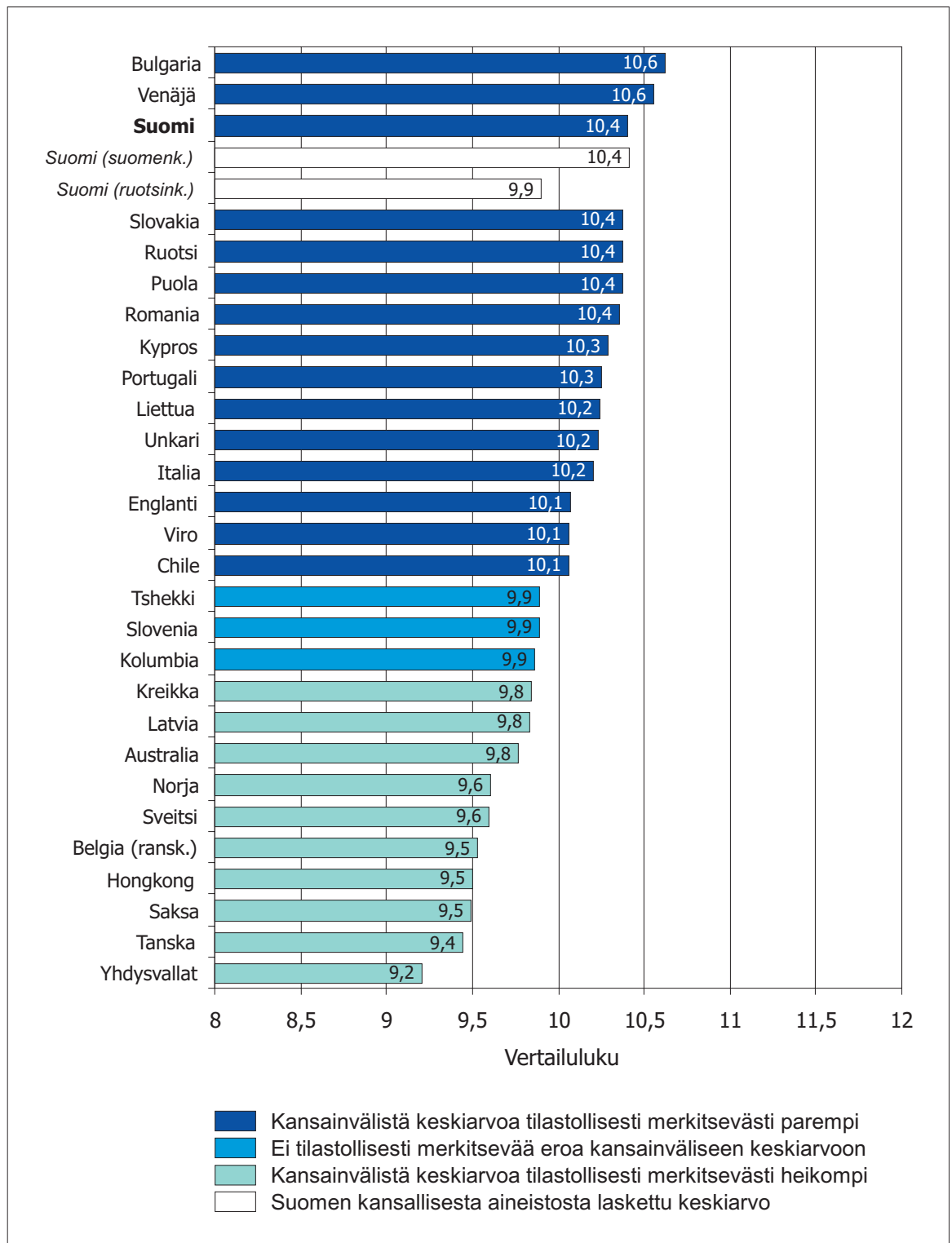
Kun tarkastellaan sekä sosiaalisia ja moraalisia että taloudellisia velvollisuuksia, suomalaisten nuorten käsitykset valtiovallan velvoitteista ovat lähellä itäeurooppalaisten nuorten käsityksiä. Erityisesti Slovakian, Puolan ja Venäjän nuorten ajattelu on lähellä suomalaisten nuorten ajattelua molemmissa asioissa. Valtiovallan taloudellisten velvollisuuksien korostaminen näyttää tulosten perusteella olevan erityisen tyypillistä entisille sosialistimaille. Taloudellisten velvollisuuksien kohdalla ainoastaan Venäjän ja Bulgarian keskiarvot ovat Suomen arvoja korkeammat. Suomen ruotsinkielisillä nuorilla on olennaisesti suppeampi käsitys valtiovallan velvollisuuksista verrattuna suomenkielisiin nuoriin.

Suomi on Italian ja Portugalin ohella ainoa Euroopan unionin jäsenmaa, jossa maan keskiarvo molemmissa edellisissä kuvioissa on tilastollisesti merkitsevästi yli kansainvälisen keskiarvon. Taloudellisten velvollisuuksien kohdalla näiden maiden keskiarvot jäävät kuitenkin Suomea pienemmiksi. Ruotsin keskiarvo taloudellisten velvollisuuksien kohdalla on sama kuin Suomen, mutta yhteisöllisten velvollisuuksien kohdalla se poikkeaa merkitsevästi Suomesta.

Kuvio 12.1. Nuorten käsitykset valtiovallan sosiaalisista ja moraalisisista velvollisuuksista.

Kuvio 12.2. Nuorten käsitykset valtiovallan taloudellisista velvollisuuksista.

Taulukko 12.1. Valtiovallan sosiaaliset ja moraaliset velvollisuudet.

Nuorille esitetyt väittämät ja nuorten vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Järjestää perusterveydenhuolto kaikille	3,47	3,69	3,73
Huolehtia vanhusten kohtuullisesta toimeentulosta	3,47	3,51	3,49
Turvata ilmainen peruskoulutus kaikille	3,45	3,65	3,69
Varmistaa miesten ja naisten yhtäläiset mahdollisuudet politiikassa	3,42	3,40	3,39
Asettaa rajoituksia ympäristön saastumiselle	3,30	3,38	3,36
Taata rauha ja vakaat olot maassa	3,63	3,69	3,69
Edistää kansalaisten rehellisyyttä ja oikeamielisyyttä	3,10	2,96	2,91

Asteikko: ehdottomasti ei pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (1), ehkä ei pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (2), ehkä pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (3), pitäisi ehdottomasti olla valtiovallan velvollisuus (4).

Taulukko 12.2. Valtiovallan taloudelliset velvollisuudet.

Nuorille esitetyt väittämät ja nuorten vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Taata työpaikka jokaiselle sitä haluavalle	3,27	3,45	3,39
Pitää hinnat kurissa	3,23	3,22	3,19
Antaa elinkeinoelämälle tukea, jota se tarvitsee kasvaakseen	3,04	3,12	3,15
Huolehtia työttömien kohtuullisesta toimeentulosta	3,23	3,46	3,43
Kaventaa ihmisten välisiä tulo- ja varallisuuseroja	2,89	3,00	3,02

Asteikko: ehdottomasti ei pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (1), ehkä ei pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (2), ehkä pitäisi olla valtiovallan velvollisuus (3), pitäisi ehdottomasti olla valtiovallan velvollisuus (4).

Tutkijan kommentti

Ylipäätään valtiovallan taloudellisia velvoitteita kannatetaan laajasti sellaisissa maissa, joissa useiden sukupolvien ajan on totuttu valtion tärkeään asemaan kansantaloudessa. Erityisesti entisissä sosialistimaissa nuoret odottavat valtiovallan aktiivisuutta taloudessa. Näin on erityisesti sellaisissa maissa joissa nykyisin on taloudellisia ongelmia.

Maissa, joissa on pitkät vapaan markkinatalouden perinteet kuten Yhdysvalloissa, Tanskassa, Saksassa, Kreikassa, Hongkongissa, Norjassa ja Belgiassa, nuoret eivät katso valtiovallalla olevan velvollisuutta tukea yksilöitä eikä teollisuutta. Nämä käsitykset valtiovallan toiminnasta on myös ilmaistu oppimateriaaleissa ja opetuksessa.

Tulosten mukaan 14-vuotiaiden voidaan katsoa omaksuneen poliittisen kulttuurin aikuisten tapaan. Jos he ovat kasvaneet sosialismin perinnössä, he katsovat valtiovallalla olevan huomattavia velvollisuuksia kansantaloudessa. Mikäli nuoret ovat kasvaneet perinteisessä markkinataloudessa, he eivät hyväksy valtiovallan puuttumista kansantalouteen, mutta hyväksyvät edelleen valtiovallan yhteisölliset velvoitteet. Jos nuoret asuvat maassa, jossa on taloudellisia ongelmia (esim. alhainen elintaso) he haluavat valtiovallan ottavan taloudellista vastuuta (Torney-Purta 2001).

Aikaisemmin julkaistuissa Suomea koskevissa tuloksissa on ilmennyt, että nuoret käsittävät julkisen vallan taloudellisen vaikuttavuuden olevan todellisuutta suuremman. Nuoret yliarvioivat huomattavasti julkisen omistuksen osuuden ja julkisen sektorin työllistävän vaikutuksen (Tutkimuksen tiedote 3.2.2000 [<http://www.jyu.fi/ctl/civics.htm>]).

Suomalaiset nuoret katsovat, että valtiovallalla tulee olla laajat velvollisuudet. Nuorilla on kuitenkin harhainen käsitys valtiovallan taloudellisista resursseista, joilla se kykenisi näistä velvollisuuksista suoriutumaan. On erikoista, että nuoret ovat Suomessa hyväksyneet käsityksen valtiovallan laajoista velvollisuuksista samanaikaisesti, kun julkisen vallan tehtäväkenttää on supistettu. Tuloksista voidaan tehdä myös johtopäätös, että suomalaiset ja ruotsalaiset nuoret ovat ainakin osittain omaksuneet maiden poliittisessa kulttuurissa vaikuttavan ajatuksen pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta ja sen valtiolle asettamista taloudellisista velvoitteista.

Sakari Suutarinen

13. Suomalaiset nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa rajatuiksi

Neljätoistavuotiaat uskovat, että oppilaiden toimiessa ryhmissä koulun toimintaan voi vaikuttaa tehokkaasti. Runsas 80 % oppilaista uskoo toiminnalla virallisissa tai epävirallisissa ryhmissä voitavan kehittää koulua. Tällä ajatuksella tehokkaalla toiminnalla koulun puitteissa voi olla laajempaa merkitystä siinä, millaisena nuoret näkevät tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan yhteiskunnassa yleensä. Havainnolla on yhtymäkohta raportissa aikaisemmin esitettyihin tuloksiin, joissa nuoret näyttävät suosivan toimintaa vähemmän hierarkkisissa ja epämuodollisissa sosiaalista vastuuta korostavissa yhteiskunnallisissa liikkeissä.

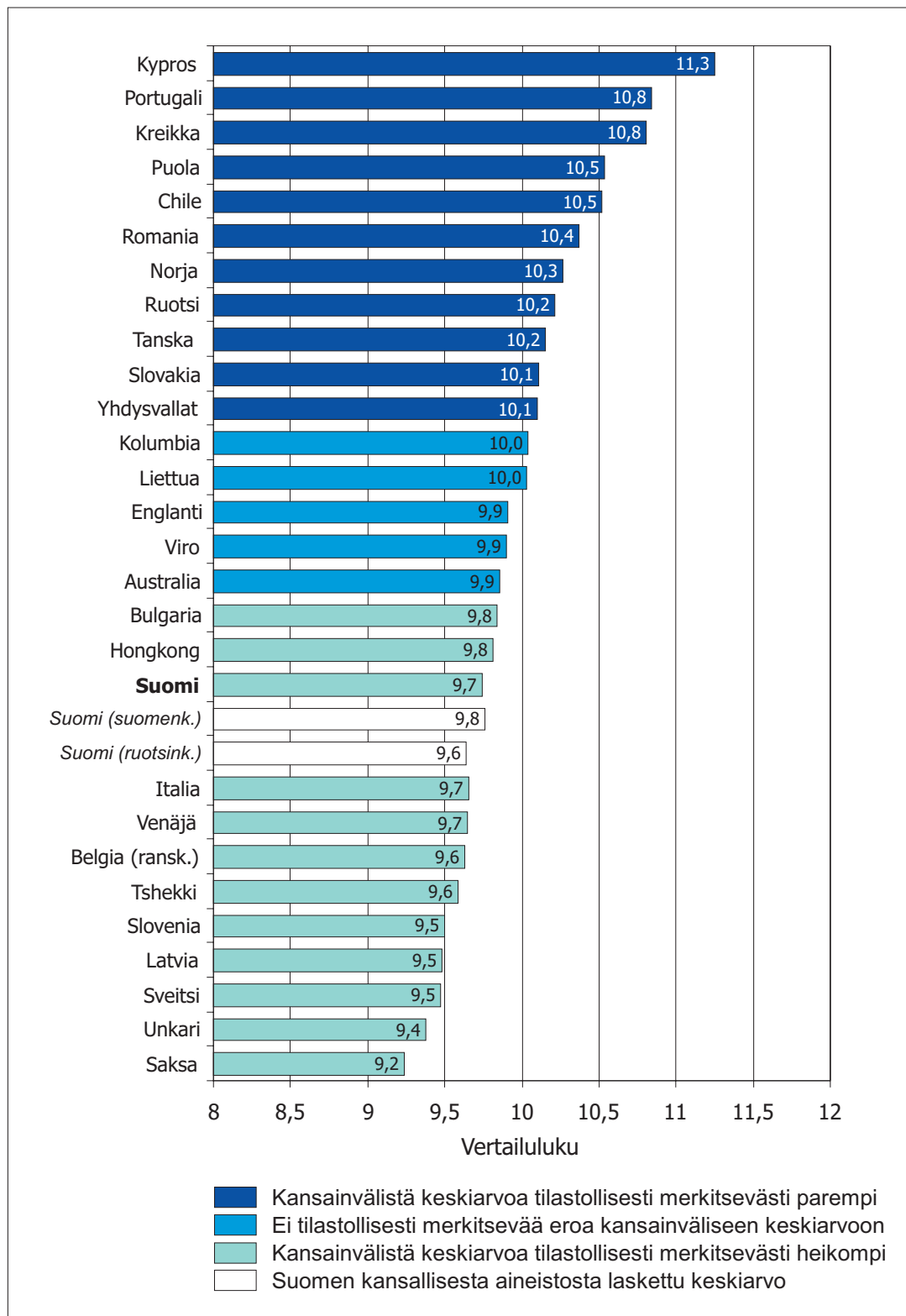
Eniten vaikuttamiseen luotettiin osassa Etelä-Euroopan maissa sekä Pohjoismaissa. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat Pohjoismaat sijoittuivat Suomea lukuun ottamatta merkittävästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle. Entisissä sosialistimaissa, Puola ja Romania poikkeuksina, keskiarvo oli merkittävästi kansainvälisen keskiarvon alapuolella. Suomi sijoittui entisten kommunistimaiden ryhmään Italian ja Belgian (ransk.) tavoin. Läntisen Euroopan maista vähiten luottamusta ryhmätoiminnan vaikuttavuuteen koulussa koettiin Saksassa ja Sveitsissä. Näissä maissa nuoret arvioivat vaikutusmahdollisuutensa suomalaisia nuoria vähäisemmiksi (Kuvio 13.1.).

Kaikissa tutkituissa maissa tytöt luottivat poikia enemmän oppilaiden yhteisen toiminnan vaikuttavuuteen. Noin puolessa maista tyttöjen ja poikien ero oli tilastollisesti merkitsevä – näin myös Suomessa.

Tulos vahvistaa aikaisemmissä tutkimuksissa tehtyä havaintoa, jonka mukaan tytöt kokevat voivansa vaikuttaa koulu yhteisössä ryhmätoiminnan kautta enemmän kuin pojat. Maakohtaiset erot ovat pitkälle samanlaisia kuin kysyttäessä käsitystä kunnan kansalaisen toiminnan tärkeydestä. Niissä maissa, joissa kansalainen nähtiin aktiivisena vaikuttajana sekä tavanomaisessa kansalaistoiminnassa että sosiaalisesti vastuuntuntoisessa toiminnassa, myös vaikutusmahdollisuudet koulussa koettiin suuremmiksi (Torney-Purta 2001).

Vaikka suomalaiset tytöt luottavat osallistumisen vaikuttavuuteen poikia enemmän, ei heidän luottamuksensa ylety edes minkään muun Pohjoismaan poikien tasolle. Tulos on yhdenmukainen aikaisempien Suomea koskevien kouluviihtyvyyteen liittyvien tulosten kanssa, joiden mukaan suomalaiset oppilaat eivät anna kovin mairittelevaa kuvaa omasta viihtyvyydestään koulussa. Yleensä ottaen suomalaiset oppilaat eivät koe koulua mieluisana paikkana. Etenkin pojilla on aikaisempien tutkimusten mukaan näyttänyt olevan vaikeuksia luoda luottamuksellisia suhteita opettajiin (Linnakylä & et al. 1996, 252, 261).

Kuvio 13.1. Vaikuttamismahdollisuudet koulussa

Taulukko 13.1. Vaikuttamismahdollisuudet koulussa.

Nuorille esitetyt väittämät ja vastausten keskiarvo kansainvälisessä ja Suomen aineistossa.

Väittämät	Kansainvälinen 14-vuotiaiden keskiarvo	Suomen 14-vuotiaiden keskiarvo (8. lk)	Suomen 15-vuotiaiden keskiarvo (9. lk)
Koulusta tulee parempi, jos siellä valitaan oppilasedustajat esittämään muutoksia koulun toimintaan	3,09	3,10	3,07
Moni asia muuttuu paremmaksi tässä koulussa, kun oppilaat toimivat yhteistuumin	3,21	3,15	3,10
Oppilaiden järjestäytyminen ryhmiksi esittääkseen mielipiteitään voisi auttaa ratkaisemaan ongelmia tässä koulussa	3,13	2,92	2,92
Ryhmänä toimien oppilaat voivat vaikuttaa tämän koulun asioihin paremmin kuin toimimalla yksin	3,21	3,19	3,17

Asteikko: olen täysin eri mieltä (1), olen eri mieltä (2), olen samaa mieltä (3), olen täysin samaa mieltä (4).

Tutkijan kommentti

Muissa Pohjoismaissa nuoret osallistuvat oppilaskuntatoimintaan tai koulun päätöksentekovelinten työhön yli kaksi kertaa enemmän kuin Suomessa. Viime vuosikymmenien aikana on lisäksi korostettu valinnaisuutta ja yksilöllistä vastuuta omasta opiskelusta. Myös kilpailu jatko-opiskelupaikoista on korostanut nuorten omien koulusaavutusten tärkeyttä.

Nuorten oma osallistuminen koulun kehittämiseen on samalla jäänyt vähemmälle huomiolle. Nuoret ovat saattaneet kokea oppilaskuntatoiminnan jopa rasitteeksi omalle koulumenestykselleen.

Kun suomalaisille nuorille esitettiin väite, että oppilaille on tärkeää työskennellä koulun oppilaskunnassa, tutkimuksen kansainvälisessä tieto-osassa heikommin menestyneen neljäosan nuoret suhtautuivat väittämään myönteisimmin. Heistä 52 % hyväksyi väittämän vastaavan luvun ollessa parhaiten menestyneellä neljäosalla vain 40 %. Muista tehtävistä tiedetään, että heikoimmin menestyneessä neljäosassa oli myös eniten niitä, jotka halusivat olla innokkaasti päättämässä koulun säännöistä. Huolestuttavaa tuloksessa on, että hyvät yhteiskunnalliset tiedot ja taidot eivät näytä liittyvän haluun toimia lähiyhteisön parhaaksi. Samalla yhteisöllinen toiminta ja päätöksenteko saattaa jäädä enenevässä määrin niiden käsiin, joilla ei ole kaivattuja tietoja ja taitoja (Tutkimuksen tiedote 3.11.2000 [<http://www.jyu.fi/ctl/civics.htm>])

Yhteiskunnallisen opetuksen ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ei tule poistamaan koulukasvatuksen ongelmia. Suomi on tilanteessa, jossa kuljetaan kohti isoa rakennemuutosta samalla kun äänestysaktiivisuus hiipuu, etniset kahakat ja huumeiden käyttö yleistyvät sekä tiedot kouluviihtyvyydestä huolestuttavat. Näissä oloissa Suomessa on mahdollisuus ottaa käyttöön nuorten osallistumisesta kumpuavat myönteiset voimavarat, jotta näihin haasteisiin voidaan vastata niin koulussa kuin muualla yhteiskunnassa.

Sakari Suutarinen

14. Loppuyhteenveto

Suomalaisilla nuorilla on hyvät yhteiskunnalliset perustiedot ja -valmiudet. Tiedot eivät kuitenkaan ulotu syvemmälle demokratian olemukseen. Suomalaisilla nuorilla on vaikeuksia käsittää esimerkiksi demokratian ja talouselämän yhtymäkohtia.

Yhteiskunnallisen toiminnan edellytyksenä olevaa kiinnostusta politiikkaa kohtaan eikä käsitystä kansalaisen toiminnan tärkeydestä demokratiassa suomalaisilla nuorilla ei ole kansainvälisesti tarkasteltuna.

Suomalaiset nuoret ottavat osaa vain vähän yhteiskunnalliseen toimintaan. Heidän aikomuksensa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan on myös vähäinen.

Suomalaiset nuoret katsovat valtiovallalla olevan laajat velvollisuudet. Entisten sosialistimaiden ja ruotsalaisten nuorten tavoin suomalaiset katsovat valtiovallan velvollisuuksien ulottuvan myös talouden alueelle. Näiltä osin voidaan ajatella suomalaisten nuorten omakseen ajatuksen hyvinvointivaltiosta ja valtiokeskeisestä demokratiasta. Tämä selittää myös osaltaan, miksi nuoret eivät pidä kansalaistoimintaa tärkeänä. Nuorilla on kuitenkin harhainen käsitys valtiovallan mahdollisuuksista suoriutua laajoista tehtävistään. Nuorten ajattelulla ei näytä myöskään olevan yhtymäkohtaa maassa harjoitetun talous- ja sosiaalipolitiikan kanssa.

Suomalaiset nuoret luottavat yhteiskunnan laitoksiin, mutta pohjoismaisesti tarkasteltuna luottamus on vähäistä. Suomalaisten nuorten asenne omaa kansakuntaa kohtaan on kuitenkin muita pohjoismaalaisia myönteisempi.

Suomalaiset pojat suhtautuvat maahanmuuttajien oikeuksiin penseästi. Penseys lisääntyy peruskoulun päättövaiheessa. Varauksellisella suhtautumisella maahanmuuttajiin on yhteyksiä suomalaisten oppimateriaaleihin ja kansallisen identiteetin rakenteeseen.

Kansainvälisesti tarkasteltuna suomalaiset nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa vähäisiksi. Suomalaiset nuoret ottavat osaa oppilaskuntien ja muiden koulun hallintoelinten toimintaan olennaisesti vähemmän kuin muut pohjoismaalaiset nuoret. Yhteiskunnallista opetusta Suomessa annetaan vähemmän kuin missään muussa OECD-maassa.

Tutkijan kommentti

Peruskoulun tavoitteeksi on Suomessa asetettu, että se kehittäisi nuorissa sellaisia asenteita ja valmiuksia, jotka luovat edellytykset toimia aktiivisena, kriittisenä ja vastuuntuntoisena kansalaisyhteiskunnan jäsenenä. Opetussuunnitelman perusteiden (1994) mukaan nuorille tulee myös antaa mahdollisuus tutustua yhteiskunnan eri toimintoihin käytännössä ja myös itse harjoitella yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista.

Tutkimuksen taustavaiheen selvitykset osoittivat jo lukuisia ongelmia, joita koulujen yhteiskunnallinen kasvatus kohtaa näitä tavoitteita lähestyessä (Ahonen 2000; Nuutinen 2000; Virta 2000). Nyt julkaistavat kansainväliset vertailutulokset osoittavat, että kirjattujen tavoitteiden ja todellisuuden välissä on kuilu.

Koulu heijastaa osaltaan maansa yhteiskunnan tilaa. Koululla on myös mahdollisuus uudistaa sitä. Koulun tiedonkäsityksessä mielipiteen muodostaminen kaikkia koskevista yhteiskunnallisista kysymyksistä on jäänyt vähälle huomiolle. Tutkimustuloksista saa sen vaikutelma, että nuoret välttävät osallistumista politiikkaan ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin, koska pelkäävät sen aiheuttavan ristiriitoja. Yhteiskunnalliselle tiedonkäsitykselle on tyypillistä, että se tähtää perustellun mielipiteen muodostamiseen ja toisten mielipiteiden ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen. Samalla erilaisten mielipiteiden hyväksyminen ja ristiriitojen sietäminen tulevat luonnolliseksi osaksi arkipäivää ja demokratiaan pohjautuvan osallistumisen peruskiveksi.

Etnisesti uhanalaisille yhteisöille ja kansakunnille on tyypillistä yksimielisyyden ja yhtenäisyyden korostaminen. Suomessa kansallinen identiteetti rakennettiin 1900-luvun alkupuolella uhanalaisen kansakunnan ajatuksen varaan, jota ylläpidettiin onnistuneesti koko vuosisadan ajan. Itsenäisyyden saavuttaminen ja sen säilyttäminen oli myös koulussa opetettavan kansallisen suurkertomuksen ydin, jossa rakenteellisten tekijöiden korostaminen peitti alleen yksilöiden toiminnan merkityksen ja yksilöiden mahdollisuuden vaikuttaa tapahtumakulkuihin. Tuona aikana uskollisuus valtiota kohtaan ja ahkeruus työssä riittivät kunnon kansalaisen yleisesti hyväksytyiksi kriteereiksi.

Itäisen uhkan poistuminen, valtion aseman muuttuminen ja uudenlaisen kiistanalaisen maailmanjärjestyksen syntyminen on asettanut toisenlaiset vaatimukset päteville kansalaiselle. Kansalaisen rooli aktiivisena toimijana yhteisössä ja vähemmän hierarkkisissa järjestöissä on korostunut. Samanaikaisesti myös työelämässä on siirrytty yksinäisen työnteon sijaan yhä enemmän toimimiseen ryhmissä ja ryhmien keskinäiseen yhteistyöhön.

Koulun on mahdollisuus ottaa osaa myönteisyyteen ja aktiivisuuteen pohjautuvan yhteisöllisen identiteetin rakentamiseen. Muutos tulee koskemaan koulun tiedonkäsitystä, sen toimintatapoja ja nuorten osallistumista koulujen päätöksentekoon. Tulevaisuuden yhteiskunta tarvitsee demokratian puolustajia ja kehittäjiä.

Sakari Suutarinen

Lähteet

Kirjallisuus

Ahonen, S. 2000. Kansalaisyhteiskunta ja hyvinvontivaltio kasvatuksen sisältöinä. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Nuori kansalainen tutkimuksen julkaisuja 1. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9-32.

Conover, P.J., Crewe, I.M. & Searing, D.D. 1991. The nature of citizenship in United States and Great Britain: Empirical comments on theoretical themes. *Journal of Politics* (3) 53, 800-832.

Conover, P.J. & Searing, D.D. 2000. A political socialization perspective. In L.M. McDonnell et al. (eds.) *Rediscovering the democratic purposes of education*. Lawrence: University Press of Kansas, 91-124.

Dalton, R. 1996. *Citizen politics*. Chatham: Chatham House Publication 2. Auflage.

Gabriel, O.W. & van Deth J.W. 1995. Political interest. In J.W. v.Deth & E. Scarbrough (eds.) *The impact of values 4*. Oxford: Oxford University Press, 390-411

Hahn, C. 1998. *Becoming Political: Comparative perspectives on citizenship education*. Albany: State University of New York Press.

Inglehart, R. 1997. *Modernization and postmodernization: Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton: Princeton university press.

Kaase, M. 1989. Politische Einstellungen der Jugend. In M. Markewska & R. Nave-Herz (eds.) *Handbuch der Familien- und Jugendforschung 2*. Neuwied: Luchterhand, 607-624

Kaase, M. 1990. Massparticipation. In m.K. Jennings et a. (Eds.) *Continuities in political action*, 23-67. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Kaase, M. & Newton, K. 1995. *Beliefs in Government*. Oxford: Oxford University Press.
Linnakylä, P., Brunell, V. & Kankaanranta, M. 1996. Miten oppilaat kokevat koulun? Kouluelämän laatu ja sen kehittyminen 90-luvulla. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen, A. Lindström & Sinikka Lipsanen (toim.) *Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Opetushallitus*. Helsinki: Yliopistopaino, 241-265.

Newton, K. & Norris, P. 2000. Confidence in public institutions: Faith culture or performance? In S.J. Pharr & R.D. Punam (eds.) *Disaffecting democracies: What's troubling the trilateral countries?* Princeton: Princeton University Press, 52-73.

Nuutinen, P. 2000. Näkökulmia nuorten poliittiseen sosiaalisaatioon. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Nuori kansalainen tutkimuksen julkaisuja 1. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 127-146.

Oswald, H. & Schmid, C. 1998. Political participation of young people in East Germany. *German Politics* 7, 147-164.

Oswald, H. 1999. Political socialization in the new state of Germany. In M. Yates and J. Youniss (eds.) *Roots of civic identity: International perspectives on community service and activism in youth*. Cambridge: Cambridge University Press, 97-114

Robinson, J.P., Shaver, P.R. & Wrightsman, L.S. 1999. *Measures of Political Attitudes. Measures of Social Psychological Attitudes 2*. San Diego: Academic Press.

Shapiro, R.Y. & Mahajan, H. 1986: Gender differences in policy preferences: A Summary of trends from the 1960s to the 1980s. *Public Opinion Quarterly* 50, 42-61.

Suutarinen, S. 2000a. Yhteiskunnallisen opetuksen asema Suomessa. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Nuori kansalainen tutkimuksen julkaisuja 1*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 33-54.

Suutarinen, S. 2000b. Kansallisen identiteetin opettaminen ja uuden vuosituhaten haasteet. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Nuori kansalainen tutkimuksen julkaisuja 1*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 86-126.

Torney-Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H. & Schulz, W. 2001. *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries: Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen*. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Delft Nederland: Eburon Publishers.

Torney, J.V., Oppenheim A.N. & Farnen R.F. 1975. *Civic education in ten countries: An empirical study*. New York: John Wiley and Sons.

Virta, A. 2000. Kansalainen, demokratia ja valtio yhteiskunnallisen kasvatuksen ydinsisältöinä. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen. Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Nuori kansalainen tutkimuksen julkaisuja 1*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 55-85.

Tutkimustiedotteet

Suutarinen, S. 1999. Käsittämätön talvisota. Nuorten käsityksiä Suomen historiasta ja nykyisyydestä. Ennakkotietoja Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori Kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista 28.11.1999. IEA/Civic Education Study. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 15.2.2000.

Suutarinen, S. 2000. Nuori kansalainen – Politiikka, valta ja omistus. Nuori kansalainen – tutkimuksen tuloksia 3.2.2000. IEA-Civics. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 15.2.2000.

Suutarinen, S., Brunell, V. & Törmäkangas, K. 2000. Nuorten käsityksiä Ruotsista ja ruotsalaisuudesta Suomessa. Ennakkotietoja Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista (IEA/Civic Education Study) 10.3.2000. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 7.6. 2000.

Suutarinen, S., Brunell, V. & Törmäkangas, K. 2000. Nuori kansalainen - Maanpuolustus, uhkakuvat ja etniset asenteet. Ennakkotietoja Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista (IEA/Civic Education Study) 30.5.2000. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 7.6. 2000.

Suutarinen, S., Brunell, V., Poutiainen, A., Saari, H., Törmäkangas, K. & Virta, A. 2000. Nuoret - Suomen natsisuhteet, YYA-aika ja itsenäisyyden säilyttäminen. Ennakkotietoja Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista (IEA/Civic Education Study) 1.9.2000. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 7.9. 2000.

Suutarinen, S. & Törmäkangas, K., 2000. Yhteiskunnallisen opetuksen asemasta Suomessa. Ennakkotuloksia Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista (IEA/Civic Education Study) 20.10. 2000. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 20.11. 2000.

Suutarinen, S., Poutiainen, A. & Törmäkangas, K. 2000. Huomio nuorten yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Ennakkotietoja Koulutuksen tutkimuslaitoksen Nuori kansalainen -tutkimuksen kansallisista tuloksista (IEA/Civic Education Study) 3.11.2000. Koulutuksen tutkimuslaitos. Nuori kansalainen –tutkimuksen www-sivu [<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>] Haettu 20.11.2000.

CIVIC-TUTKIMUKSEN OTANTA-ALUEET SUOMESSA

Yhteensä tutkimukseen
osallistui

- 160 koulua
- 5 964 oppilasta
- 312 opettajaa
- 157 rehtoria

- Uusimaa
- Etelä-Suomi
- Itä-Suomi
- Väli-Suomi
- Pohjois-Suomi

